

LO PAGÉS DE L' AMPURDÀ

ó

FLORS TRASPLANTADAS

DRAMA EN 3 ACTES

PER

ANTON FERRER Y CODINA.

ESTRENA

ab extraordinari éxit en la secció catalana, del Teatro del
Odeon, la nit del 2 de Mars de 1875.

BARCELONA.

ARCHIU CENTRAL LIRICH-DRAMATICH

DE RAFAEL RIBAS, i c.

Carré de la Unió número 5, pis 3.º

1875.

LO PAGÉS DE L' AMPURDÀ

ó

FLORS TRASPLANTADAS

DRAMA EN 3 ACTES

PER

ANTÓN FERRER Y CODINA.

ESTRENA

ab extraordinari éxit en la *secció catalana*, del *Teatro del Odeon*, la nit del 2 de Mars de 1875.

GRACIA:

IMPRESA DE CAYETÀ CAMPINS,

Santa Madrona, 4.

1875

TO THE HONORABLE SENATE OF THE UNITED STATES

AND

HOUSE OF REPRESENTATIVES

IN SENATE, FEBRUARY 18, 1870.

REPORT

OF THE COMMISSIONERS OF THE GENERAL LAND OFFICE

IN RESPONSE TO A RESOLUTION PASSED BY THE SENATE AND HOUSE OF REPRESENTATIVES, FEBRUARY 18, 1870.

WASHINGTON:

GOVERNMENT PRINTING OFFICE:

1870.

1870.

A LA MEMORIA DE MON MALOGRÁT AMICH

Y TENDRE POETA

D. Juan Vilella.

Me digueres un dia
Que de un ser á altre ser, la curta via,
era tan sols la mort;
Encar que tu el camí vas ja pasarne,
Y á lloch llunyá ma veu no puch portarne,
Es molt curta la via—de un cort á un altre cort.

Anton.

PERSONATJES

Y REPARTO.

MARIANO..	D. ANTONIO TUTAU.
ELVIRA.	D. ^a CARLOTA DE MENA.
ELENA.	SRA. CAPDEVILA.
ALFREDO..	SR. VIRGILI.
S. LLOP..	» MOLGOSA.
ENRICH...	» JANÉ.
MUS...	» MUELA.
S. PAU...	» COMAS.
ARTURO...	» COMAS.
ALMIRALL..	» PEDROLA.

Criats, Nunsi, pajesos, cassadors, máscaras, etc.

Queda prohibida la representació d' aquet drama en tots los teatres que paguin menos de cinch pesetas per acte.

ACTE PRIMER.

Sala adornada ab luxo; al fondo una galeria ab columnas que agafa tota la part lateral dreta; al través de ella 's veuben las copas dels arbres de un jardí. A la esquerra dos portas, las que conduheixen al interior de la casa, á la dreta una escala que baixa al jardí. Mobles luxosos y adequats á la sala, á la dreta, y en primer terme, un sofà; devant de ell, una tauleta de mármar, sobre la que hi haurá un album, papé, tinté y un timbre. Una panoplia ab tres espasas á la dreta. Al aixecarse el teló entraràn en escena per la galeria del fondo, Enrich en traje de viatge y Mus ab el de guardabosch.

ESCENA PRIMERA.

ENRICH, MUS.

EN. Dius que ha sortit?

MUS. Ja fá rato,
pero no pot tardar molt.

EN. Y en Mariano no ha vingut?

MUS. No, y se 'm fá estrany.

EN. Com jo

'm vaig deturá á Figueras
cuatre ó cinch dias, per tot
ahi el feya á n' ell aquí.

MUS. Es clá, hi vaig arribá jo;
pero al sè á n' allí á Manresa,
qu' era... quant era?... dijous,
'm vá dí que comensès
á passá, qu' ell daria un vol
per' quells pobles, que hi tenia
alguns assuntos.

EN. Llavors
no fóra estrany que faltés
á la festa de avuy.

MUS. Oh!

'l qu' es per ell...

EN. Si, no crech
que ho sentís. Y per' qui tot

vá bè ?

MUS. Psé !

EN. Que tal la Elvira ?

MUS. Que li dirè ? O jo soch
un tarambana, ó bè ella
ha de sè la mort del noy.

EN. Perqué ?

MUS. Que vol que li digui ?
Per viure en aquells turons
porta massa flochs al cap,
fá la gara gara á tots,
y l' hereu ja sab vosté
que...

EN. Si, que tè massa cor.

Ja li he pintat cops mil
'ls escollos del gran mon
pero ell, tan noble, «no Enrich,
me contesta, hi ha de tót;
bons y dolents,» y com si
s' hi casa, al fi, no es tampoch
prudent matarli la fé
ni las creencias en flor,
no li he dit lo que podria.

MUS. Miri, jo no entench de flors
ni fées, ni res del que ha dit;
pero 'l que faria jo
seria fermhi á trompadas,
que motius en tindrà molts.
Ja veu que fá sols dos dias
que só aquí. Dos n' hi ha hagut prou
per veurer cosas que... vaija,
lo qu' es jo las dich al noy.

EN. Prudencia, Mus.

MUS. D. Enrich...

EN. Deixau per mi.

MUS. Es que jo
encara que vell y tonto,
tot tonto y vell hi veig molt;
y corra aquí un marqueset
que si me 'l topès al bosch.....

EN. Qui 't diu que al veurel á n' ell;
tot seguit no 'ls deixi á tots?

MUS. Axís ho hauria de fer;
que n' hi ha aquí cap per sort
que se li pugui igualá?
guapo y rich que ni un milor,
valent ni un llop afamat
y mes que un rey generòs.

Si jo fos dona... malviatje!
 si á la fi aqueixa no 'l vol
 y 'l fá infelis, que tremolin,
 perque 'ls assesino á tots.

EN. L' amor que li tèn's 't cèga...

MUS. Que m' ha de cegá l' amor!
 Lo que 'm crema es que á l' hisenda
 cada istiu tot era el noy
 y ara, en aquí... ho vól saber?
 ni m' ha parlat d' ell tampoch.

EN. No t' ha parlat d' ell?

MUS. Ni aixis.

EN. De veras ho estranyo molt;
 al menos per compliment
 debia ferho.

MUS. Donchs no.

EN. Ell que 'm vá fè dú una rosa
 de un jardí que al camp los dos
 conrohavan, presumint
 que jo arribaria molt
 avans.

MUS. Y ara la porta?

(Enrich senyala que sí.)

Y li dará?

EN. Sí; que aixó
 será motiu de entaularli
 conversa d' ell, y llavors
 sabrè de cert si l' estima.

MUS. A mi 'm vá fè dú del bosch
 unas violas que sa mare
 se las estimaba molt;
 ja vaig dir jo: transpantantlas
 será causar 'ls hi la mort,
 pero com eran per ella...
 Un dia las tiro al foch.

EN. Mus, ets vell; pero que 't diga
 permet, que tens molt poch mon.
 Ja sabs que jo me l' estimo
 com mes estimars no 's pot.

MUS. Es clá, sent germans de llet
 no tèn's res d' estrany aixó.

EN. Yo he viscut en societat
 fins solsament fará dos
 anys, que al fioir la carrera
 vaig aná allí hont la pols
 de aquet remoli no arriba
 may, y per saber si soch
 amich de la casa aquesta,
 res ho demostra milló

que al sè aquí, sempre posarhi
ab gran franquesa.

Mus.

Hó sè prou.

EN.

Y per lo tant, deixam fer,
jo aquí seré 'l seu Mentor,
que aixó de malá y punyadas
no son fruitas de aquet lloch.
Si, aquí 's pèga, aquí 's mata,
aquí 'ls criminals son molts;
pero tu no sabs las armas
que s' emplean al gran mon:
el fingiment, la calumnia,
la falsedad, la traició,
y aixís com el assessí
que tu comprens dòna horror
el mirarlo, aquí, al revès,
'l veus elegant, airós,
tant prompte sòta un abrich
moruno, ple el cap de flors,
com plegat en un carrich
ó en un elegant paltó,
per xo dich, pobre Mus, cámat,
deixau per mi, que si 's pot
curarlo, no será 'l meije
'l fusell del guarda-bosch.

Mus.

Bè, vostés tènen palica,
aixó ja ho sé.

EN.

Has dit donchs
que 'l marqués ara ab l' Elvira?...

Mus.

Hi tè pendó alt.

EN.

Pero

D. Pau...

Mus.

Per D. Pau ja ho sé,
l' oncle voldria á n' el noy;
pero com D. Pau per ella
ho sacrificaria tot...
per xo 'l ball qu' avuy 's dòna
es en obsequi del noy
que vá di qu' avuy vindria
'l mes tart; pero ja no
s' hi conta, mes com la gent
estan convidats, no 's pot
torná enderrera ara.

EN.

Es clá.

Mus.

Y demá 's vá á cassá.

EN.

Y tot?

Mus.

Y á la tarde á S. Climent,
que hi ha la festa majó.

EN. Llavors s' anirà á l' hisenda
de D. Juan?

MUS. Si; y serán molts.

EN. Tambè deurás vení?

MUS. Si

vè 'l noy, si, si no vé, no.

Y vosté se 'n torna aviat?

EN. Si, no crech que tardi molt.

A mi tambè com ton amo

'm fá fè 'l viatge l' amor,

pero la meva... es á di

meva, sí es que 'm correspon,

es tan distint de la Elvira

com ho es la nèu del foch.

MUS. Vol creurem? no s' emboliqui

y jo m' hi casat set cops;

pero es per gust de matarlas

á disgustos; si señor.

EN. Mus, n' hi ha moltes de bonas.

MUS. Una: la mare del noy;

cap mes.

EN. Si, es santa dona.

MUS. Per xó el noy li tè un amor

qu' al morí, que ja es velleta,

hi anirà detrás.

EN. Si, es molt

'l carinyo que li tè,

mes tot s' olvida á n' el mon.

MUS. 'L qu' es ell...

(Ruido d' un carruatje.)

EN. Un carruatje.

MUS. L' hora del ball es aprop.

EN. Encara n' hi ha per estona.

(Altre ruido igual. Enrich y Mus miran per la dreta)

MUS. Un altre. Baixan senyors

y senyoras.—Jo me 'n vaig

á ajudá per dins.

EN. Y jo

á cambiarne aquet traje.

MUS. Bè 's disfresará?

EN. Y donchs!

(Mus se 'n vá pel fondo, desapareixent per la es-
querra y Enrich per la porta de primer terme.)

ESCENA II.

ELVIRA, ELENA, ALFREDO, ARTURO.

(Elvira y Elena surten per la dreta del fondo, la primera elegantment vestida, la segona de dominó negre adornat ab guipur; detrás de ella, y de brasset, Arturo ab trage de guardia marina, y Alfredo de societat, pero elegant hasta la ecsageració. Al entrar en escena ellas s'assentan en el sofà y ells parlan apart á la dreta y en primer terme.)

- EL. (A Elena.)
Com ho heu sabut del suaré?
- ELE. Per l' Almirall que ha trobat
á l' Arturo y li ha contat.
Si no es aixó...
- EL. No vens? bè.
- ELE. Perdona...
- EL. Per la primera.
- ELE. Ja no hi tornaré may més.
- EL. Bonich; te l' has fet espres? (pe 'l dominó.)
- ELE. Cá! entre jo y la cambrera
l' hem fet.
- EL. Treutel.
- EL. (Ho fá.)
Embastat.
milló dit.
- EL. 'T cau molt bè;
quin guípur... Es nou?
- ELE. No, que...
de un vestit desbaratat.
('S posan á parlar baix.)
- AL. Que vols que 't digui, la mar
no 'm fá pó, ni llamps, ni vent,
perque sabs que soch valent,
y m' agrada, aixís, lluytar
ab enemichs invisibles.
- AR. Potsè allí ja no ho dirias;
al fi t' hi acostumarias
encar que enemichs terribles.
- AL. Pero sempre navegant,
de tot lo mon allunyat,
y homes sols, qu' es tan pesat...
'l vestit ja es eléant...
Ah, tú, bè deurás vení
demá á cassá?
- AR. Que farè?

- AL. Encara tires tant bè?
- AR. Tirá bè? Aixís, així.
Ho practicas molt tu?
- AL. Jo?
algun cop per carambola;
pero perquè? Si á pistola
no hi tiro, hi jugo.
- AR. Pero
serem molts?
- AL. Si, mes de cent ;
y veurás, habent cassat,
ballarem á li envelat
que hi ha fira á San Climent.
No 'n farem pòchs de desastres.
- AR. (Ab despreci.)
- AL. Ballá ab... Déixat de rahons
si ara duhen tirabuixons
fins las que venen pollastres!
Hasta 'l mes encopetat
que avans no hi trovava solta,
veurás de quin modo volta
aquell vestit esgayat,
A Paris ningú s' escruch
d' aquells que tenen pesetas,
de frecuentá ab las grisetas
el jardí du Cható ruch.
- AR. Y que no hi ha ré ab l' Elvira?
- AL. No hi ha d' haber? Mes que may.
- AR. Y habenthi ella?
- AL. Aixó ray.
- AR. M' ha dit l' Ernest Altimira
que 's casa ab un seu cosí,
ab un pagés...
- AL. Si, bè 's diu...
pero era l' altre istiu...
Mira, á tu ja t' ho puch dí.
El pagés ha d' arribá
diuhen avuy, y 'l cert es
qu' aquesta nit á las tres
al jardí m' ha de esperá.
- AR. Que dius!
- AL. Parlém baix; no fos
que 'ns escoltessin; pero
darem un vol pe l' saló,
que encara es dejorn.
- (Se 'n van enrahonant y desapareixen pe l' fondo es-
querra.)

ESCENA III.

ELVIRA, ELENA.

EL. Y dós
esplicam, cóntam de alló
que 'm vas dí que 'm contarias
d' un jove.

ELE. Cá! tonterías!
ja no hi ha res ara.

EL. Ah, no?

Pero tu allí estimá!
'M vares dí que hi havia
pagesos sols... que sería,
el que el tronch va deturá!

ELE. Ell es, amo aquest pagés.
Pagés que en sa hermosa cara
res de pagés s' hi repara,
y del vestit poch ho es.
En els balls que varem dá
de cuan en cuan hi venia
enduent sen cada dia
trosos del meu cor.

EL. Ah! ja.

Mes si bè recordo, aqui
vàs dir m que no 't pots casárte.

ELE. Tens el dó de equivocarté;
lo que tan sols 't vaig dí:
que per mi vedat estava
pogué estimá, si algun dia
'l meu amor exijía
qui una prenda presentaba.

EL. Si 't succéhis avuy qu' aquí
veig qu' un amor se 't prepara?

ELE. Vá sè demanda d' un pare
en el acte de morí.

EL. Jo respécto 'l teu secret.

ELE. No, el qu' es secret no ho es.

EL. Vaya vaya ab el pagés!
per un rato 'ns ha distret!
Y cuan vareu arribá?

ELE. Dimars. .

EL. Y avuy habert vista!

ELE. Perdona, estava tan trista!

EL. Ni 'n tindrias recort ja
si haguéssis vingut; veurás,
no sé 'l teu amor 'l qu' es,

pero avuy aquet pagés
 de la memoria et treurás.
 No pensis mes qu' ab la festa,
 ab lo llum y la ambrosía,
 la elegancia y la armonía
 y 'ls acordes de l' orquesta:
 dels rigodons, vals y Schotis
 tal com l' ivern passat feyas,
 ab aquell aixám d' abeyas
 ab patillas y bigotis;
 alli está 'l plaher, l' amor,
 y ab confusió reunidas,
 tot cuant alegre las vidas,
 lo que dóna goig al cor.

No dich que pel temps que 's deu
 passá al camp, per no aburrirse,
 no 's prengui per divertirse
 un hicendat, un hereu.

Jo cada cop que hí he anat
 sempre ho hi fet, francament;
 m' han fet cada jurament...
 de sospirs me 'n han enviat...
 mes en cuan la cara fiera
 del ivern ens esquivaba,
 cada cop me 'ls descuidaba
 en un cotxe de primera.

Per xo, Elena, m' ha sorprés
 ab tu pensament tan rónich,
 senti un amor tant platónich,
 inspirat per un pagés.

ELE. 'S coneix que encara tu
 no has trobat correspondencia
 per 'questa preciosa essencia
 que á n' el cor tot mortal dú;
 no mirarás si es pagés
 si un dia per sort la trobas.

EN. Amiga, son llisons novas
 que encara may hi aprés,
 y 't dich que si may 'm bull
 'l cap com á tu algun dia,
 tal amor ofegaría
 á n' el mar del meu orgull.
 Pero llavors ¿y l' Enrich?
 Tothom sab que t' estimaba.

ELE. Avans no 'm desagradaba,
 avuy es sols un amich.
 Dos vegadas vareig veurel
 á l' Ampurdá, y ja per xo

- may vaig donarli ocasió
de que 'm parlès.
- EN. Y per treurel
del meu costat, quan á mí
paraulas d' amor 'm deya...
- ELE. Que del teu costat te 'l treya?
Elvira!...
- EN. Bè, no vuy dí
que ho fessis materialment,
pero halagarte podria.
- ELE. Cregas que greu me sabia
tinguesses tal pensament.
Y ara 'm fas pensá en que ahí
'm va dí Donya Esperansa,
no sè que, de una venjansa
que alimentabas per mí.
- EN. (L' hi va di.) Jo?... y vas creurer
en mí idea tant villana?
en mí, que una germana
mes que amiga has pogut veure?
M' has ofés!...
- ELE. Oh, no, perdona!
pero no diguis may més
que jo á l' Enrich 't prenguès.
- EN. (Ab burla.)
Vaya una cosa tant bona!
- ELE. No es desperdiciable pas
(Fulleja l' album.)
y si evito ara sa vista...
- EL. És per la nova conquista.
- ELE. No.
- EL. (Per l' album.)
Oh! y en aquí 'l trobarás.
- ELE. En aquí ray, no m' apura.
- EL. (No sab l' odi que li tinch.)
No 'l coneixes? D. Joaquim.
- ELE. Si.
- EL. Aquell vell tant criatura.
D. Llop.
- ELE. Uy! que mal caratl
's vá retratá ab sombrero.
Encara está del bolero
com antes?..
- EL. Entusiasmat.
No parla pas de res mes;
si un pare diu de dá á un fill
carrera, respon sencill:
fássil bolero. Si es

- desgraciat algú en son art,
 al mitj de son desesperó!
- li diu: 's 'quès fet bolearo
 no ho pagaria tan car.
- Per ell qui t'è clá criteri
 militar ó aixó ha de sé
 y á tot lo mon fá sabé
 qu' es parent de la Piteri.
- ELE. Pró no 'l veus? mirarlo espanta.
- EL. Ja riurem si vè á n' el ball.
 La nuvia del Almirall.
- ELE. La Berta? que va elegant!
 's casarán?
- EL. No hi tinch fé.
- ELE. Que no hi es l' Alfredo?
- EL. Si,
 ja 'l veurem. 'L meu cosí,
 quina fatxa.
- ELE. *(Sorpresa.)*
 'L teu qué?
- EL. Elena, que tens? *(Ah! já...)* *(Comprenent.)*
- ELE. Res.
- EL. Potsé t' ha recordat
 el d' allá?
- ELE. Si es vritat.
- EL. *(Vaig á donarte tortura.)*
 És di que es el teu cusí
 Si, y l' hi ha entrat la locura
 d' enamorar-se de mi.
- ELE. *(Disimulant visiblement.)*
 Ah!.. os estimeu?
- EL. Que yó?.. cá!..
 ell á mi si, pero jo
 no mes en temps de caló
 cuant pujem á l' Ampurdá;
 perque qui tinch allavoras
 per distreure las vetlladas?
- ELE. *(Ay! del cor las batalladas!..)*

ESCENA IV.

MATEIXAS, ENRICH.

*(Enrich vestit de etiqueta surt pe 'l lloch hont ha
 entrat avans.)*

EN. Als peus de vostés, senyoras.

ELE y EL. *(Sorpresas.)*

Enrich !

EN.

*(Sorprés.)**(L' Elena aquí já?)*

EL.

*(Si haurá arribat en Mariano?)**(Elena s' aixeca imitantla Elvira.)*

ELE.

Un favor ara 't demano;
y es que 'm permetis aná
en busca de las Cubi;
se que han vingut.

EN.

Si molesto,
pot torná á ocupá aquet puesto.

ELE.

No.

EN.

(Sempre fugint de mí.)

ELE.

Li beso la má.

EN.

(Inclinantse.)

Senyora ...

EL.

*(Per Elena.)**(Oh! si puch, haig de sè cruel!)*

(Elvira acompanya à Elena hasta la galeria. Al arribar allí parlan baix per donar lloch al monólech de Enrich luego es besan, y Elena desapareix per la esquerra.)

ELE.

(L' estima! Reina del cel!)

EN.

(Plora, pobre cor, ah! plora!
plora, que també plorá
déu el que aquí avuy m' envia,
que si es gran la pena mia,
molt mes la d' ell ho será.

(Ab molta amargura.)

Pero que no vengui el front
lo que aquí dins passa ara, *(Senyala 'l cor.)*
que si 'l cor es meu, la cara
la tenim llogada al mon.

EL.

*(Aquet amor 'm dará
segur camí per venjarme.
Ara convè prepararme
per lo que aquet 'm dirá.)*

(Cambiant completament de entonació.)

Con que ha vingut de Girona?
qui s' ho habia de pensá?
's gosa per l' Ampurdá!
No anyoraba Barcelona?

*(Li senyala que prengui assiento en una cadira,
y ella se senta en el sofà)*

Fá tant temps que no l' hi vist
y m' hi vaig ficsá tant poch,
que no 'm recordo de 'n lloch.

EN.

(No 'm parla d' ell.)

EL.

Está trist?

- EN. No, no 'm canso de mirá
la seva rara bellesa.
- EL. Adulant ja? se 's estesa
tal costum per l' Ampurdà?
- EN. Dificil es ab malicia
allí com aquí trobarla,
cuan es un amich qui parla,
no s' adula, 's fá justicia.
- EL. No vull entrá ab altercat
que ab rahó fora vensuda;
com podria sens ajuda
lutzá ab tan sabi abogat?
- EN. Ara soch jo qui ab malicia
adulant podré trobarla.
- EL. Cuan es un amich qui parla,
no s' adula, es fá justicia.
- EN. Oportuna es la sentència.
- EL. Pero per lo plágio, falsa.
- EN. Yo no sè qui més punts calsa
dels dos, en jurisprudencia;
bon diputat en tindria
'l govern; vol que li allegui
recomendacions?
- EL. No ho cregui,
fóra de la minoria.
- EN. Neboda de D. Eligio
la oposició tè per norma?
- EL. No admeto més qu' una forma
de govern: el gorro frigio.
- EN. Que diu!
- EL. Que l' ànima plora
de veure que no 'ns és dable,
de que en el sigle del cable
y de la locomotora,
poguem tení ab tant just dret,
altres governs mes decents,
dels que teniam en temps
d' en Pere del Punyalet.
- EN. Vosté gosa fent agravis
á una situació....
- EL. Raquística.
- EN. No fassi jugá ab política
los seus purpurinos llabis.
Será milló que ho deixem.
- EL. Tem entaulá aquet judici?
- EN. L' hi demanó un armistici,
altre rato hi tornarem.
Sab que viñch del Ampurdá,

y allí, en sa planura estensa,
 un desterrat sospirs lleusa,
 ignoro ja 'l temps que fá;
 y si molts en porta aquí
 en sos plechs la tramontana,
 recorra el ponent la plana.
 sens durne un tant sols allí...

EL. Poetich el desterrat
 está; y allí en la enramada,
 no hi ha una dama encantada
 y un caball blanch preparat?

EN. (Sorprés.)

Elvira!...

EL. Y com se diu
 aquest amante platónich?
 EN. (Que voldrá dí aquet tó irónich?)

EL. Ah, ja, ja, ja!

EN. Y riu!

EL. No s' enfadi, vagi dihent.

EN. Per mi es cosa terminada.

EL. Ja veu?... per xo no m' agrada

tractá ab joves de talent.

Mon cosí també es igual;

sempre trist; tot l' impréssiona,

lo vol d' una papallona,

lo bronziment del mestral,

lo bronch y fatídich crit

del corp que crusa la plana,

lo remor d' una campana

senyalant la mitja nit.

En fi, cosas que san riure;

y que 'l curs del gosá traben

sábis que 'l sabé no saben

del modo de sebre viure;

que de la vida en lo ivern

trepítjan la neu primera,

buscant una primavera,

perduda en son curs etern.

EN. Ditxós de qui de passada
 de son curs no se 'n adona,
 que son las flors qu' ella dóna
 d' una olor envenenada.

EL. Yo que 'm trobo en son istiu,
 aspiro ab gust son olor.

EN. Es lo foch gran destructor
 y la salamándria hi viu;
 també lo hálit tropical
 que á la palmera amamanta,

mata l' europea planta
 que 's trasplanta en son erial;
 y si bè la palma allí
 al aire las pencas llensa,
 vosté, y qui com vosté pensa,
 s' aclimata també aquí;
 es per éll viure en ciutat,
 sino un veneno, un narcótich;
 la palmera es fruit del trópich;
 vosté es fruit de societat,
 EL. Pero aquet amich, qui es?
 no comprench...

EN. (*Ironich.*) Oh! no es estrany;
 com no l' ha vist ja fá un any,
 qu' ara no hi caigui es comprés;
 á mes, no es jove social,
 sempre trist, tot l' impressiona,
 lo vol d' una papallona,
 lo bronziment del mestral,
 lo bronch y fatidich crit
 del corp que crusa la plana,
 lo remor d' una campana
 senyalant la mitja nit;
 en li, cosas que fan riure
 y que al curs del plaher traben,
 es un d' aquells que no saben
 el modo de saber viure;

(*Cambiant el tono d' ironich á grave.*)

un dels que del sigle en mengua
 sentiments tènen al cor,
 y que guardan fins la mort
 los juraments de sa llengua;
 que en son retiro pairal
 ab lo gran mon no han fet pacte,
 y encara no han vist cap acte
 de la comedia social.

EL. Vamos, en Mariano...

EN. Si;

en Mariano que sofreix
 per qui per res ho mereix.

EL. Y li ha dit el meu cosí?

EN. Com el sufriment li tronxa
 el cor, aviat es comprés.

EL. Enrich, 'l meu cosí no es
 la meva mitja taronja.

Per molt qu' ho vulga 'l papá,
 son plan tè que plegar velas,
 Som els dos, dos paralelas

que may ens pudrem trobá.
 Del boig luxu en las onadas
 hont ell, filosofh s' hi ofega,
 la meva nau hi navega,
 ab sas lonas desplegadas;
 per so pot estar segur
 de que amor no ha de lograr,
 qu' es ell la estrella polar
 y jo las taças del Sur.

EN. Y perque allavors vosté
 dòna aliment á la flama?
 sí avuy 'l seu cor no l' ama,
 perque no li diu? perquè?

EL. Perque no vuy del papá
 faltar á la obediencia;
 vol que m' hi casi? paciencia,
 que m' hi casi logrará;
 pero 'ls sentiments s' embrutan
 si á la forsa 's fan cedi,
 si 's casa ab mí, podrá dí:
 «ave, moriturí te salutan.»

EN. *(Sorpresa.)*

Oh! *(Ruido de veus y riallas.)*

EL. Sento ruido. *(Aixecantse.)*

EN. 'M faig cárrech
 de sas rahons, que válen poch,
 y pues qu' encara hi ha lloch,
 'm vá doná aquest encárrech. *(Li dona la rosa)*

EL. No la retxasso.

EN. Es costum.

EL. No sè perque...

EN. No 'm retracto;

es costum, y al seu contacto,
 aviat perdrá 'l perfum.

*(Mientras Enrich se 'n vá pel sombrero, surten per
 hont han entrat abans Arturo y Alfredo.)*

ESCENA V.

MATEIXOS, ALFREDO, ARTURO, luego MARIANO.

EN. *(Yo que habia pensat sens pena
 unirme á un ente tant raro!)*
(Anant pel sombrero.)

EL. *(Del amor primer repáro
 que l' ha curat bè la Elena.
 Y venjarme no he pogut
 encara...)*

- EN. Al pens de vosté: sempre es
 AL. (A Elvira.)
 Anem pe'l traje.
 EL. Està bè.
 EN. (Ni tan sols m'han cònegut.)
 (Surt Mariano fondo dreta, vestit com los joves
 rics del camp: americana elegante, hongo lo
 mateix, pantalon de moda, y sobre-todo al bras,
 's detura al veure 'l grupo que hi ha en es-
 cena.)
 AL. (A Elvira per la rosa.)
 Te l'han regalada?
 EL. Si.
 AL. (Rient.)
 La vuy.
 EL. No.
 AL. Te la pendrà.
 (Li pren la rosa que cau desfullada.)
 MA. Que miro! ah!
 EL. Ell!... aquí!
 AL. (Sorprés y mirant á Mariano.) Que?
 (Enrich que arribat hont se'l troba en Mariano, li
 agafa la mà.)
 MA. Ho endevino tot.
 EN. Aquí...
 MA. Déixam!..
 (Enrich desapareix y Mariano s'adelanta pausada-
 ment.)
 EL. (En mala ocasió
 ha arribat.)
 AL. Elvira, adeu.
 (Al passar prop de Mariano.)
 (Será ell?) (Saludiantlo.)
 Molt senyor meu.
 (Mariano contesta ab un moviment de cap.)
 AB. (Sorprés.)
 (Ell aquí?..) (Fingint no conèxel.)
 MA. (Sorprés.)
 L'Arturo! Oh!..
 (Alfredo y Arturo desapareixen pel fondo dreta.)

ESCENA VI.

MARIANO, ELVIRA.

- MA. (Adios ilusió encísera
 qu'eras 'l goig de ma vida!)
 EL. (Calculém una fugida

- en aquet compás d'espera.)
MA. Als peus de vosté, senyora.
EL. (Irónica gravedad.)
 Li beso la má.
- MA.** Elvireta!
EL. Ab forma tal de etiqueta,
 altra forma just no fora.
- MA.** Forma es que fa valedera
 y en preu ben reduhit pagada,
 aquesta flor trepitjada
 de mon amor missatjera.
- EL.** Qué val la flor despues de
 arribada al seu paratje?
 si está en lo cor lo missatje,
 deixi en terra 'l missatjer.
- MA.** Tal explicació...
EL. L'enuig
 desterri, cuan una joya
 un jove dòna á una noya
 fá gaire cas del estuig?
 A son hoch fa colocada,
 queda á cualsevol paratje
 lo emballutat embalatje
 com aquesta flor rosada.
- MA.** Si á mans de vosté s' haguès
 marxitat aquesta rosa,
 podria creure...
- EL.** Altre cosa?
 Pues totalment al revès.
 Yo 'l deixarè convensut
 en ocasió mes propicia,
 Vaig á portá la noticia
 al papá de que ha vingut.
 Entre tant fassi memoria
 que aqui no es á l' Ampurdá,
 que á voltas li semblará
 un infern lo que es la gloria,
 amor lo qu' es sols desdeny,
 desdenys que serán enganys
 y cuan fassi ja uns cuants anys
 que 'l seu bon criteri ó seny
 d' aquet gran mon al rumor
 lo pensar d' ara li anúlia,
 y en mil cuentos de tertulia
 siga víctima ó factor,
 que no s' apurí, que mati
 aquet génit que no anima,
 y que en fi, en aquet clima

cap y al últim s' aclimati,
 sabrà, encara que 'm sab greu
 usá una vulgaritat,
 que 'l qu' es aquí en societat
 qui mes mira, menos veu.

(Saluda y se 'n vá per la porta del primer terme
 (esquerra.)

(Arrepleguem municions,
 que la lutja serà forta.)

ESCENA VII.

MARIANO, luego D. PAU.

MA. Crech que per aquella porta
 es marxan mas ilusions.
 M' ha dit que aquí en societat
 qui mes mira menos veu...
 Llavors serà cert, Deu meu,
 lo que l' Enrich m' ha contat!
 Llavoras lo que 'l cor sent,
 aquesta fé é idolatria,
 pot cambiarse ab agonía?
 Oh, si, si! 'l cor ho present;
 aquell jove que hi parlaba,
 ella mirantlo amorósa,
 als seus pens aquesta rosa
 per sa planta trepitjada...
 M' ha dit que deixès l' enuig,
 que cuan regala nna joya
 algun jove á alguna noya,
 poch cas ne fá del estuig.
 Pero ha anyadit qu' eixa flor
 res ne val, y són sas fullas
 trepitjadas, las despullas
 de la sávia del meu cor. (Pausa.)
 Pero ella 'm vá jurá
 etern amor ara un any...
 Oh! no es possible un engany!
 Jo la vaig veure plorá,
 jo la estimo, son amor
 es necessari á ma vida;
 no m' enganyará, es mentida,
 calla, calla, malehit cor.
 Si desconfías, perquè
 tóta ta sávia li dabas?
 porque per ella 'm robabas
 lo que may mes trobarè? (Pausa.)

Si tindrà rahó de que matís la que
 aquet génit que no anima,
 y que en aquet actual clima
 cap y al últim m' aclimati,....
 y si admeto la sentència
 que sa hermosa boca falla,
 no pot ser que en la batalla
 perdí la fé y la écsistencia?
 Voldria arreglar l' esguerro
 y mon amor poder torsa,
 y sento una estranya forsa
 que 'm subjecta ab má de ferro.

(Surt D. Pau per la primera porta.)

Oncle...

PAU.

(Dantli la má.)
 Sabs que estich queixós
 y que m' acabas d' ofendrer?

MA.

Oncle, jo no puch comprendre..

PAU.

No 't feya á fé tant gelós;
 ara Elvira m' ho ha explicat
 y per celos t' ho perdono,
 pero 't feya, t' ho abono,
 d' un talent mes despejat.
 A mes de tot, que jo sè
 que t' estima.

MA.

No sè ara...

PAU.

Que s' escapa als ulls d' un pare?

MA.

Y á n' als de qui estima... qué?

PAU.

El Marqués es un amich,
 y éixa per tu negra escena,
 està de ignocencia plena.

MA.

Pero oncle...

PAU.

Jo t' ho dich.
 Hagueras volgut per sort
 que á devant de l' altra gent,
 et demostrès al moment
 las sensacions del seu cor?

MA.

Pero aquesta flo esfullada...

PAU.

El demostra clarament
 la passió que per tú sent.
 Senyal que no li ha dada.
 ¿Y que no ha comés desfalco
 de agrahiment al marqués,
 al que per tot ab ella es,
 al ball, al passeig, al palco,
 al que li penja l' abrich
 donanne á altres mil enveja,
 al que sempre galateja

á la filla y al amich...!

Ara t' han sorprés de cop
costums diferents d' allí.

Mariano, per viure aquí
s' ha de sè un xich filosóph.

El teu pensament confon
fets que la societat dòma,
l' amor, la passió, es del home.

El galanteig es del mon.

MA. Galanteig!... Tupida capa
que 'l talè del mon fabrica,
y ab sa tela hermosa y rica
la mes vil intenció tapa.
Galanteig!... primer capítol
d' historias mil que á res vénen,
'pro qu' entre ellas n' hi ha que tenen
escrit ab sanch lo seu titol;
arma que 'l seductor templa
de segura retirada,
y que donsellà y casada
son tall sens temor contempla,
pero que arrenca quant troba
de débil en son cruel xoque;
horrible pedra de toque
hont la virtut hi está á proba.

PAU. Vaja, estás preocupat,
y no més dius tonterias.
Ja veurás d' aquí uns cuants dias.

MA. Ojalá que fòs vritat.

PAU. Mariano, confia en mi
y ja que 't deixas convensa,
á las deu 'l ball comensa
y aviat 's farán senti.
Allí entre el llum y ambrosia,
orquestra, sedas y galas,
estèn el amor sas alas,
treballa la fantasia
detèn per un sol moment
tas ideas rutinarias,
fantasmas imaginarias
dé aquet cambi d' element.

MA. Hi vaig donchs.

PAU. *(Dantli la mà.)*
Adios. Profit

't darà la meva guia.

MA. Hasta després.

(Mariano se 'n vá pe 'l fondo esquerra.)

PAU, Ho voldria,

seria un brillant partit.

ESCENA VIII.

D. PAU, ELVIRA.

EL. Papá!

PAU. Ja l' hi convensut.

EL. (*l' redament.*)

De veras?

PAU. T' estima molt,
y féslo felis, Elvira,
si es que donarme gust vols.

EL. Ja sabs que soch obedienta.

PAU. Y aixis será á gust de tots.

No 't vesteixes?

EL. Al moment.

PAU. Donchs jo vaig á doná un vol
per la sala, per si está
colocat ab regla tot.

Adios.

(*Se 'n vá per la galeria, pari esquerra*)

EL. Hasta luego.—Animo!
qu' ara tinch bona ocasió
de venjarme de la Elena,
y fins fer odiòs son nom
de l' Enrich, que tant l' estima.

Veyentlos aquí á tots dos

sols, y la sala deserta,
prompte la murmuració
fará de la meva amiga
un dels blancs del gran mon.

Ah! Elena.... veurè si estimas
al meu nuvi, y si acás no
has mentit, demá ab despreci
's pronunciará 'l teu nom.

(*Acosta una cadira á la tauleta y 's posa á escriurer*)

Estrafem un xich la lletra,
que me la coneixen tots. (*Llegint y escribint.*)

Elena, al rompre la orquesta,
desert quedará 'l saló;

lí espero, y si no acut,
creurè que amarme no vol.

L' estima y no faltarà.

Trage negre, dominó.

Diuhem qu' es el que ha escullit,
firmo: Mariano, y cloch.

Ara l' altre á n' ell.... Oh! aquet
volará veyent men nom.

«Mariano, al rompre l' orquesta
l' esperaré á n' el saló;
será desért, y en allí,
lluny de la vista del mon,
sabrà si Elvira l' estima.
Trage negre, dominó.»
Firmo..., Elvira... ja está.
(Toca un timbre y surt un criat.)

Joan,
busca á n' en Magí per tot,
y que las fassi en seguida
á mans... A totas hi há 'ls noms.
No diguis qui te las dóna.
Buscarás á Leonor
la cambrera, y li darás
dos trages per mí, un dels dos
de gitana, l' altre... l' altre...
l' altre pot ser cualsevol. (Se 'n vá 'l criat.)
Ja estém frente á frente, Elena,
com hem estat altres cops;
á tu que ja t' anomenan
rival meva á n' els salons;
si altres motius no tinguès
per aplastarte, aquet sol
bastaria.... vull sè sola
la adulació de tothom.
(Se 'n vá per la porta del primer terme.)

ESCENA IX.

ALFREDO, ARTURO, ALMIRALL, ENRICH, y altres Joves
que no parlan: luego D. LLOP.

(Se sent aquell ruidó peculiar de un ball de màs-
caras y es veuen atravessar la galería de es-
querra á dreta multitud de ellas; algunas baixan
al saló. Alfredo de Mefistófeles. Arturo y Almi-
rall ad trajes ríchs y espasas, Enrich de domi-
nó. S' adelantan al primer terme y 's treuen
las caretas. Grupos que esbroncan en la gale-
ria, molta animació.)

ALF. (A Enrich.)
Donchs, no 't 'vía conegut.
EN. De veras?
AR. Ni jo, formal.
EN. Al veure aquí aquell subjecte....
ALF. 'L coneixias?
AR. Es clá,

- si li vá salvá la vida.
- AR. Vá aturá 'l tronch desbocat.
- ALF. Jo n' hi aturat tres ó quatre; aixó cualsevol ho fá.
- EN. Lo qu' es de sanch freda en tèn.
- AR. 'L coneixes?
- EN. Fá molts anys.
- AR. Jo li dech la vida.... donchs á pesar d' aixó no 'm faig ab gent de tant baixa esfèra.
- EN. Arturo!
- ALF. Ben dit.
- AR. Será tot lo que vulguis, Enrich.
- ALF. Ves á Paris y veurás si alternan allí ab pajesos els joves de societat.
- EN. Ab un mès que sigui aquí, casi os puch profetisá que será 'l rey dels salons y os deixarà tan avall, que si molt avuy hos miran, no hos veurá ningú demá.
- (Tots 's posen á riure.)
- Bè, aneu rient.
- ALF. Pero home, si dius aquets disbarats...
- ALM. Un pagés...
- AR. Un camalluent...
- ALF. Eclipsarnos... Ah!
- TOTS. Ja, ja!
- EN. (A Alfredo.) Es di que no mes ets tú 'l que llueixes? l' elegant per esclencia?
- ALF. Qui? Yo?
- Ay que 'n vas d' equivocat! Tambè estich donat de baixa.
- EN. Tú?
- ALF. Si, home 'm vaig gastant. Ja 'm vesteixo com los altres. Ho aguessis dit ara un any, llavorans cuant viatjaba... Eh, Arturo? no, Almirall? Que de truenos, que parrandas, desafios?... ay, ay, ay! Escándols?... uy, uy, uy, uy! A n' els estats alemanç

'm deyan 'l linchs tun ser;
 á Londres: Nice fentlemen
 á Paris Le gran Lion,
 en aquí tothom ho sab,
 'l pollo, 'l tranquil, 'l felis...
 Allavoras... eh, Admirall?
 Ara soch las Tullerias,
 la Bourse, el Palais royal,
 la columna de Vendome
 monuments arruinats;
 y si no fos pe 'ls amichs
 á quí aprecio, faria anys
 que un dia de massa esplin
 m' haguera suicidat. (Tots riühen.)

ALM. Pero senyors, y que 'l creuhen?

ALF. Jo no 'm puch desafiá
 porque á tots els destarota
 la meva sanch freda gran.

Sabeu que la mar no 'm proba?
 donchs habenthi temporal,
 haig d'aná al moll y embarcarme;
 no sè, no me 'n puch está.

Vaig cada nit á l' Ensanxe,
 y encara que m' ha costat
 vuit rellotjes y cent duros,
 por xo cada nit hi vaig.

Hi goso, no sè que dirvos.

AR. Oh, molt!

EN. Es un gosá gran.

(Se sent la veu de D. Llóp que diu los dos primers
 versos dins y luego surt molt depresa per la
 galeria dreta. Vá de societat.)

LLO. (Dins.)

Es á dí que no 'm coneixen?
 tira allá, deixam passá.

Tots. Es D. Llop.

(Alfredo ho diu ab marcat disgust: 'ls demés al-
 gres.)

EN. (Vaya quin altra.)

El que té ficat al cap
 'l bolero.

LLO. (Sortin furiós.)

Ab una casa
 no 's deu mudá de criats
 sense dá avis als amichs.

(Al arribar en escena pren carquínolis d' una sa-
 fata de un criat que va cap al foro.)

Es el modo d' evitá

disgustos que sempre á un
li fan encendre la sanch.

(*Alguns joves s'ajuntan al grupo.*)

(*A Alfredo.*)

Si senyor, son carquinyolis.
Que vol? que mira? que hi há?
com s'ha vestit 'l ximplet!
Ah, senyors, que Deu los quart...
no sè si ho había dit.
Per mi poden continuá.
Pero no, no continuin,
diguin 'm primè hont es D. Pau.

(*A Alfredo que parla baix á Arturo.*)

Si senyó, si, á vosté
no l'hi pogut veure may;
'm carrega, si, 'm carrega,
no hi puch fer mes, au revoír

(*Se 'n vá per la porta del segon terme.*)

AR. Aixó es un molí de vent.

EN. Vaig á veure 'l que farà. (*Vá detrás.*)

ALF. Sabs lo qu' es? molt ordinari,
y si no fòs per la edat
já ni cantaria cuatre.

ALM. Pero home, qui 'n fá cas?

(*Ruido de veus dintre. Tots miran cap á la porta
del segon terme y riuhen.*)

AR. Ja ha arribat á la sala.

ALF. La quietat s'ha acabat.

Ara 's bralla ab Donya Rosa.

ALM. Oh!... mireu quins accionats!

AR. Ella s' aixeca enfadada,
torna l' Enrich, á veyam.

ESCENA X.

MATEIXOS, D. LLOP.

ALF. Mireusel, ell també vè.

LLO. (*Dins, furios.*)

Tè molt poca educacio! (*Sortint.*)

Atrevirse á dir que jo

'm pinto!

AR. Bé, y que hi vol fer?

LLO. Sino que no es anecso
el valor en una dona....

EN. Pero escolti....

LLO. Si enrahona,
pot dá gracias al seu secso.

Y tot perque l' hi he dit,
 ab modos, al revès d' ella,
 que 's tornaba lletja y vella.
 Senyors, si ho 'guessen senti!!
 Que 'l bigoti algú me 'l deixa
 perque 'ls cabells son mes clárs,
 cuant 'l porto sòta 'l nas
 desde 'l dia que vaig néixe.

AR. Si qu' es massa dí.

LLO. Y aixó.

que 'm déu molt, y no ecsagero,
 no fòra 'l seu fill bolero
 si no ho haguès volgut jo.

EN. Deixiu corre.

ALM. Es cosa simple.

LLO. No esbravarme 'm dòna apuros.
 Donaria quatre duros
 que m' ho haguès dit aquet ximple.

(Dirigintse á Alfredo.)

ALF. Aixó no es pot aguantar.

LLO. Y qu' hagi de quedá així!
 No es aquí 'l seu home?

ALM. Si.

LLO. Donchs 'l vaig á desafiá.

(Se 'n vá cap á la galeria.)

AR. Ay pobre senyor Fortuny!

(Alguns máscaras l' aturan, pero ell segueix ende-
 vant.)

LLO. Vaja... no estich per rahons.

(Una máscara agafa pe 'l bras á Enrich y se l' en-
 dú.)

ALM. Conquista tenim, minyons.

LLO. Os clavarè un cop de puny.

(A las máscaras que l' esbroncan.)

ESCENA XI.

MATEIXOS, ELVIRA.

EL. (Vestida de gitana y ab careta. Entra saltant.)

La bona ventura.

TOTS. Oh!

(Set ó vuit máscaras s' ajuntan ab Alfredo y altres
 al veurer la gitana.)

ALF. Hermosa gitana!

EN. Qui vol que li diga
 la bona ventura?

(Tots la rodeixan.)

Jo tot ho endevino,

jo tinch el destino
 marcat en las ràtllas
 de totes las mans;
 son signos segueixo,
 en ells jo llegéixo
 l' historia futura
 de la eternitat.

Tots. A mí, á mí, á mí!

EL. Jo vaig tras los rastros
 dels platejats astros,
 y els meus sortilegis
 jamay han mentit.
 Jo sè ab ciencia estranya
 qui estima, qui enganya,
 la bona ó la mala
 ventura jo dich.

Tots. A mí, á mí, á mí.

EL. Las pagas, las pagas.

(Tots volen darli diners.)

Tots. Aquí están, aquí están.

ALM. Jo primer.

EL. Vinga la bossa.

(L porta apart.)

Escolta. (Li agafa la ma.)

ALM. Preciosà má!

EL. Al rompre 'l ball hi haurá aqui
 una pareja apartada,
 't convè saber qui es
 sino 'l seductor, la dama,
 que moltes pintan amors
 y á n' els cándidos la clavan.

ALM. Que voldrà di? que será?...

(Queda un rato meditant y luego 's confon ab las demás máscaras)

Tots. Y á mi?

EL. Primè vè la paga.

(Arturo li dóna una bossa y 'l porta apart.)

Escolta. Al romper el ball,
 torna á veni á aquesta sala,
 que allavorans hi haurá
 una pareja apartada;
 't convè saber qui es,
 sino 'l seductor, la dama,
 que á vegadas l' honra fuig
 si de la honra no se 's guarda.

(Igual fá que Almirall.)

AR. (Que voldrà dir?)

Tots. A mí, á mí.

EL. Aquet pelotón toca ara,
y com que sou tots plegats,
os rellevo de la paga.

*(Rompl la orquesta y tots s' en van, menos el gru-
po que escolta á Elvira.)*

Escolteu, ja romp el ball;
veniu luego á aquesta sala,
que allavorans hi haurá
una pareja apartada;
os convè saber qui es,
sino 'l seductor, la dama,
que serà 'l milló del ball
el desenllás d' aquest drama.

*(Se 'n va la gitana corrent y detrás tots los de-
mes, deixant la sala completament deserta. La
música seguirá fins que 'l teló sigui abaix, molt
piano.)*

ESCENA XII.

MARIANO, ELENA, luego ELVIRA, ARTURO, ALMIRALL,
ALFREDO y Máscaras.

*(Mariano surt recelós per la escala de la dreta
ab dominó negre y careta, Elena de dominó y
careta, per la porta del primer terme. Surt
cuan Mariano ha dit los primers versos.)*

MA. No veig ningú... No puch creure
ditxa tal... aquí la carta
m' ha senyalat.

ELE. *(Surt)*
Ah! ningú!...

MA. 'l temor mon pit embarga!
(Veyentla y adelantant.)

ELE. Que miro!
Ah! es allí!

MA. Mariano!
('S quedan á la part esquerra devant 'l sofà.)

ELE. Oh! gracias, gracias!
Jo vil, que de son amor
m' hi atrevit á duptarne!

MA. Ah! pero aquesta entrevista
á aquesta apartada sala...
á l' hora del ball... si algú...

ELE. No tingui po, no, tots ballan.
Lo qu' ara sento dech dirli:
lo que pensa la meva ánima.

MA. Ah!
Vosté es tota ma ditxa.

Sense vosté tot me falta.

ELE. Qui ha originat tal cambi?

MA. Ma consciencia estraviada,
que el valor no comprenia
de sas fogosas miradas.

ELE. Mariano!

MA. Oh! aquet accent
que la emoció mitj embarga,
es lo mateix que en lo camp
m' omplia 'l cor d' esperansa.

ELE. (*Mirant per tot recelosa.*)

Ay, tinch po!

MA. Perquè d' amor
no pronuncia una paraula?

No sent vosté com jo sento
al cor dolsas batalladas?

no sent com se refundeixen
en una sola, duas ánimas?

No li sembla aquesta nit,
dolsa, poética, mágica,

com lo sómnit d' una verge,
com una creació fantástica?

(*Agafantli la ma ab molt amor.*)

Diguim un cop que m' estima
que sent lo que jo sento ara;

y sabrè si es cosa certa
que la felicitat mata.

ELE. No, Mariano, no, no es cert,
que á serho, no podría ara
respondre.

MA. Ah!

ELE. Pues que á mí
la ditxa mon pit embarga.

Com vosté sent, també sento
al cor dolsas batalladas,

y sento que 's refundeixen
en una sola, duas ánimas.

Tambè 'm sembla aquesta nit,
dolsa, poética, mágica,

mon primer sómnit de verge,
fill d' una creació fantástica.

MA. Oh! si, sí...

ELE. Mon cor l' estima,
sento lo que sent vosté ara,

y esclamo al mirar-me viva:
la felicitat no mata.

(*Surt Alfredo y 's coloca á la dreta del foro, se-
nyalantlos ab el dit, com en el final del tercer*

acte del Faust.)

MA. Gracies, Elvira meva!

ELE. (Sorpresa.)

(Elvira!)

(Vol fugir y Mariano l' agafa d' un bras.)

MA. (Sorprés.)

Que!

ELE. (Desgraciada!)

m' han enganyat!

MA. (No es Elvira!

m' han burlat!)

(Alfredo fá la riallada del Faust seguint senyalant-los. Ells es giran sorpresos.)

ELE. Ah!

ELV. 'Ls que s' amagan.

(Surten per la esquerra, guiats per la gitana, Almirall, Arturo y deu ó dotse joves mes.)

ELE. (Aterrada.)

Gent! (Mariano cubreix á Elena ab el seu cos.)

MA. No temi, senyora. (Ab molta dignitat.)

Podria sabé á qui demanan?

AR. Qui es aquesta senyora?

ELE. (Als ulls del mon deshonradat)

MA. Ni á n' als meus, per vida mia, avuy ho será la dama.)

AL. Qui es aquesta senyora?

(Alfredo vá per detrás y 's' posa prop de Elena sens repararho en Mariano.)

MA. Y qué li importa al canalla?

AL. Canalla!...

MA. Que altre nom tè

el qué emprén semblants hassanyas?

AR. La volem veurer.

(Moviment de terror en Elena.)

MA. No temi;

la honra qué aquet bras guarda,

no la tocará lo alé

d' aquesta vana comparsa.

EL. (Veyent que 'ls domina.)

(Y m' escaparà!...)

(Al oido d' Almirall.) Es la Berta.

AL. Qu' escolto!

EL. (Al de Arturo.)

Es ta germana.

AL. (Trayent la espassa.)

Ella ó la vida!

AR. La seva vida ó la cara! (Trayentla també.)

MA. No m' intimidan los crits

ni las brillantas espasas,
que cuan honras es defensan
la sort en depara d' altres.

(En pren una de la panoplia.)

ELE. (La honra, Deu meu, la honra!)

ALF. Mireula.

(Alfredo tren de una esgarrapada la careta à Elena que 's tapa la cara ab las mans; pero à la esclamació de Elena 's tren la seva Mariano y l' hi posa. Alfredo 's torna à reunir al grupo, Ningú ha pogut veure la cara à Elena. Gran rapidés en el joch de las caretas.)

ELE. Ah!

MA. Miserable!

TOTS. (Reculant dominats.)

El pagés!...

MA. (Senyalant la porta del primer terme à Elena.)

Aquella porta.

dóna á n' els salons entrada.

(Elena desapareix per ella y tots volen seguir-la.)

Alto aquí.

AL. Hem de seguir-la.

AR. Jo també.

MA. (Posantse en guardia.)

Si algú adelanta

un pas, en aquet salò

las canyas es tornan llansas.

(Queda ab ademan amenassador defensant la retirada de Elena y dominantlos á tots.)

FI DEL PRIMER ACTE.

ACTE SEGON.

Al fondo, montanyas. A ambas parts del escenari arboleda. A la esquerra y en primer terme un arbre ab una pedra al peu que serveix per assiento. A la dreta y en segon terme un altre arbre bastant corpulent, per 'l centro enramada y herba grossa y menuda. Al aixecarse 'l teló estarà Mariano al mitj de la escena dret y ab la escopeta preparada com están los cassadors de parada. De prompte se sent el peculiar crit dels gossos que han aixecat una pessa, y alguns disparos lluny, pero creixent y à intervals; al primer disparo fá Mariano un moviment de prepararse. Mariano vesteix un traje de cassa molt elegant.

ESCENA I.

MARIANO, ENRICH.

EN.

(dins.)

Ojo, Mariano, que vè.

VEUS.

Are va, are vá ara vá.

EN.

(dins.)

Del clot surt ara.

(dispara.)

MA.

L' has morta?

EN.

(dins.)

No;

ara atravessa 'l torrent.

MA.

(apuntant.)

Ja la veig.

EN.

Entra á n' el bosch,

no la tocarás. (Mariano dispara.)

Oh! bravo!

MA.

Ha caigut, eh?

EN.

Com un plom. (Els gossos lladran.)

Pórtala merla... ah ja ja!

aquí 't dich, aquí Colom...

ja la baixo...

(Surt Enrich ab la escopeta al coll y una llebra á la má, per la dreta.)

Que bon tiro!

MA. Tè 'l cap partit.

EN. Sabs qu' es molt?

No t' hí vist errá cap tret.

MA. Aixó son dias de sort.

Que tenim molt lluny el poble?

EN. Al cant d' un gall.

MA. Tant aprop?

EN. Mira, desde aquí pots veurel
á vista d' aucell.

MA. Que hermòs!

es descubreix tot lo plá.

EN. Magnífich! Sabs que fá hó

vist desde aquí l' envelát?
com resaltan els colors!

á la tarde hi ballarém.

Ah! carreguem. (ho fan.)

MA. Si, no fos

que passès alguna cosa
mentres fessim els badóchs.

EN. Sembla bona arma.

MA. Molt fina;

d' Eibar.

EN. Ho conech prou. (pausa.)

Are podrem parlá un rato,

que si vè algo, 'ls hudolls

dels gosos, ens marcarán

que cada hú torni al seu lloch.

Crech que 'm tèn's per un amich?

MA. Y 'm disgustaria molt

que pensessis d' altre modo.

Si germans de fet no som,

ab la seva sanch la mare

vá alimentarns á tots dos.

Pero cambiem de conversa.

Podrías dirme 'l que fón

el misteri de ahí vespre?

Ili hagut diversas verssions,

y vá ser tot tan estrany

que se 'n van admirá tots.

Es van fé molts comentaris,

resultant d' aixó tant sols

l' haberte fèt tu de moda.

MA. De moda?

EN. Sí, en aquí hont som,

el que com tú ahí vespre

dóna un escandol ahont

hi hagi una honra escarnida,

ó qué jugui 'l tot pel tot

ab una casada, ó 'l que
sigui 'l ludibri de un nom,
es fá de moda, Mariano,
no hi reparis.

MA. Oh! que horror!

EN. Y ningú aquell misteri
ha comprés.

MA. Ni jo tampoch;
y sino qu' ab la sèva honra
no hi juga ningú, tant sols
creuria que aquell escandol
que 'm van fé moure no fòs
per divertir's una mica
ab el pária del gran mon.

EN. No sè..

MA. Vaig rebre un billet
donantme cita al salò.

EN. Y de qui era?

MA. Ja puch dirt' ho
á n' á tu y á mes que no
era qui l' escribia
la que vá vení y tampoch
mirant milló are la lletra,
ni del que firma tan sols.

EN. Y l' ha firmaba?

MA. L' Elvira.

EN. (*Sorprés.*)

La Elvira?

MA. Que vols di?

EN. Oh!

que vuy di? te la vá dá
en Magi?

MA. Si; pero com
sabs tu que...

EN. Perque vaig veurer
á n' en Joan als corredors
darni una... Y qui va di
que l' hi habia dada?

MA. Oh!...

'm vá dí qu' era una máscara.

EN. Era d' ella.

MA. Ella! com
pot ser, si al anomenarla
es vá morí de terror?

Y no ho era! oh! no ho era!

EN. Una cómplice allavors;
no vá sè mes que una burla.

MA. Burla que podia jo

ferla cambiá hasta ab deshonra
per ella mateixa.

EN.

Poch

coneixes ahont trepitjas,
ab un dia de gran mon
téns historia comensada.

MA.

Enrich, sols n' hi estarè dos.

Demá me 'n torno á montanya.

EN.

Pensa que t' hi dit molts cops
que no es el teu element.

Aqui viure hi pot tan sols

aquet parásit social,

sense fé, sentits, ni cor.

En aquí tot se comenta,

en aquí 's critica tot.

Palco ambulat 'h ont els lentes

tè sempre al nivell del front

la negre xismografia,

atisbánt en un recó,

desde la conducta íntima,

desde la honra de un nom

hasta la arruga de un traje,

un nus, un rissó, una flor.

MA.

Si, si, Enrich, torném al camp.

EN.

Yo tinch d' esperar-me un poch.

Voldria treure una perla

del mitj del fanch del gran mon.

MA.

Y qui es?

EN.

Deixa que tingui

lo meu intent soluciò,

y del triunfo ó la derrota

jo te 'n farè sabedor,

(Se senten veus molt fondas.)

Ja han fet sortí un altre pesa.

Tu en aquí, y jo á n' el meu lloch.

Valor, Mariano, y sanch freda.

MA.

Veurè de tení de tot.

EN.

Me 'n duch la llebra per darla

als criats...A bur.

MA.

Adios.

ESCENA II.

MARIANO, ELENA.

ELE.

(Surt per la dreta)

(A la fi s' han separat!

tinch el cor omplert de fel,

‘pró la méva honra demana
vindicaciò de aquell fèt.)

Es cassa molt?

MA. Ah! Elena!

ELE. Sento interromprel.

MA. No á fé;

ab tants cassadors no es fácil

que pugan sarvarlo ‘ls peus.

Com tan sola? passeijaba?

ELE. No; ‘l buscaba á vosté.

MA. A mi?.. Tal honor, senyora...

ELE. Molta part l’ honor hi pren.

Ahí vaig ser una víctima

tal com fòu vosté mateix.

MA. Qu’ era vosté per ventura?

ELE. *(Irónica.)*

Es di que no ho vá sabé?

MA. Y hasta sento saberho ara.

ELE. Donchs ja ho sab, no hi há remey.

MA. Perdoni qué aixís, senyora,

sorprés hagi ‘l seu secret.

ELE. Al menos sabrá que soch

ignocenta... li diré

la missiva que vaig rebre

cuan vagi al poble.

MA. Li prech

que me la dongui.

ELE. Donarli

no, pero li ensenyarè.

MA. Tinch sospita de que sigui...

ELE. No so spita mal, d’ ella es.

El mateix criat m’ ho ha contat.

MA. De veras? Ah! aquet papé

y demani lo que vulga.

ELE. Però...

MA. Vull confondre ab ell

la infamia y el coquetisme.

ELE. Mariano, l’ hi donarè.

MA. En ahont y á quina hora?

ELE. Al toch de reuni la gent.

MA. En cuant toqui la trompeta

á n’ aqui la esperarè.

La deuta d’ honra ha pagada

ab una altra honra que ‘s pert.

ELE. Y ja que sap mon amor,

perque may puga un moment

creurem d’ aquell acte cómplice,

si may amor em brindès,

primè quitar-me la vida
voldria, que sèva ser.

MA. Ha dit que sí jo d' amor
may paraula li diguès? ..
Que potsè vosté seria
la que á Elvira vá dí que...

ELE. Si may per un may sortia
el que per mí fá anys tè
un talisman apreciable,
encar que al altá 'm trobès,
si no haguès donat el sí,
el sí seria per ell.

MA. Y el cor?

ELE. En prescindiria
con tal que d' honrat privès.

MA. Y és el talisman?

ELE. D' un pare
que 's vá morint es el prech,
y de Maria Lluisa
el talisman, una creu.

MA. Que vosté de D. Joan...

ELE. Afillada.

MA. Oh!

ELE. No mès
soch la filla d' un soldat
que sols tenia una creu
per deixá á la séva filla,
cuant caiguè com un valent
en lo combat de Vicálvaro
per no aixecarse may mes.

MA. Pero...

ELE. Despues de una carga
que ván dá á n' als del govern
los sublevats, D. Joan
caiguè ferit aprop d' ell
y sentint que enrahonaba
com si allí algú hi haguès,
s' acostá mitj arrastranse,
y gracias, deya, Manel.
Llavors escoltà ab més ánsia.
Gracias del que m' has promés,
uní 'l teu fill á ma filla
ha seguit sent mon anhel.
Si no morts, á la ambulancia
la trobarás; ja la creu
t' hi donat de Maria Lluisa,
grabat hi porta 'l nom sèu;
es la herencia que li dono,

y si acás la acció perdém
 y 's perdès me filla, búscala
 y cuan sigui gran, la creu
 ensenyali del seu pare,
 repetéxeli 'l meu prech...
 adios .. no puch més. — Ton nom?
 llavors D. Juan li diguè.
 No vá respondre... era mort. (pausa.)
 A n' els dos dias ó tres
 entraba á casa l' Arturo,
 y no he n' hi sortit may més.

MA. Per aixó pot estimá.

ELE. M' ho privo sols per vosté.

MA. Es dí que si may...

ELE. Encara

que 'l dolor m' assessinès.

MA. (Ah! qui sab!.. Pot ser serias
 felis ab ella.) D' aquet
 dolor ne soch jo el culpable.

ELE. Que 'n tè la culpa vosté?

Ñe tè la culpa la flor

si al tancar-se al sol ponent,

en sas entranyas ofega

l' insecte amoròs que hi jeu?

La tè acás lo sagrat ciri

que ab sa flama mira al cel,

que la blanca papallona

s' abrassi en son foch ardent?

La té la pedra imanada,

ser sens vida, de que al cert

vida dongui, y que s' aferri

á sos brassos presoner?

Es que 'l motor que á n' ells forsa

em forsa á mi igual que á n' ells,

es que per iguals causas

encar que d' ells diferents,

som per las passions mundanas

papallona, insecte, cert.

(Ah! cap aquí vè la Elvira!)

MA. Pero sí...

ELE. Luego 'ns veurém.

(Jo oscollarè aquí amagada.)

MA. Ja se 'n vá?

ELE. Hasta després.

(S' amaga detrás de l' arbre de la dreta.)

ESCENA III.

ELENA, MARIANO, luego ELVIRA y ALFREDO, despues
MUS.

- AL. *(dins.)*
Oh! senyó Pau!
- EL. *(dins.)*
Perqué cridas?
- MA. Per qui vénen.
(Se sent la veu de 'n Mus y la esquella de un macho)
- MUS. Oh, oh, oh! animal!
- MA. En Mus que dú la vianda.
(Surten pel dalt la montanya, part esquerra, Alfredo y Elvira.)
- AL. Quins camins!
- EL. Sí.
- MA. Ells!
- AL. Ah, já...
Si aquells de París 'm veyan
no 'm coneixerian pas.
- MUS. *(cantant á dins.)*
Siete trumpadas merece
el que de mujer se fia,
y yo por haberme fiado
la primer trumpada es mía.
- MA. *(Sempre canta la mateixa.)*
- MUS. Matxo, oh, ho!
- EL. *(Ell!)*
- AL. *(á Mariano.)* Que tal?
- MA. Bè, y vosté?
- AL. Tré bien.
- EL. *(De veras*
que 's torna mol elegant.) *(Elvira 'l saluda.)*
- MA. Senyora, als peus de vosté.
- MUS. Oh! matxo...! *(Dintre.)*
- AL. Ha mort molt?
- MA. Yo? cá!
gastá pólvora.
- AL. Yo sí;
pero ab tanta brossa y fanch
y no coneixentme 'ls gossos,
casi tot se m' ha estraviat.
- EL. *(Sento ara una cosa al veurel*
que no habia sentit may.)
- AL. Perque jo tiro molt bè,
igual á peu que á caball.
- MA. Fins á caball?

- AL. Uy!... no, Elvira?
 Bè, per xó s' ha de montar.
 Yo li munto al dos y dos
 de costal y brassejant,
 á la russa ó á la inglesa,
 qu' es alló de saltá... sab?
- MUS. *(Surt per dalt à la dreta.)*
 Si algú no puja á ajudarme,
 avuy no esmorzarèn pas.
- EL. *(Pogués allunyá al Alfredo!)*
- MA. Que t' ha suchcehit?
- AL. Que hi há?
- MUS. Que 'ls coves son baig del marje.
- AL. Home, que dius!
- MUS. Si m' han dat
 el matxo mès guit del mon.
- EL. Alfredo, véslo á ajudá.
- AL. Com! qué?...
- MUS. Ah, si, cuidado!
- MA. Qu' es lo que s' haurá pensat.
- EL. Y portam la sombreroeta
 de camí... es al barranch
 als peus dels pins... li suplico.
- MUS. Que vénen ó...
(Alfredo titubeja y Elvira dona un cop de peu.)
- AL. Bé, ja hi vaig *(segueix à Mus.)*
- MUS. Bè serà bó per menjarsho!
- MA. *(Quina idea portará.)*

ESCENA IV.

ELENA, MARIANO, ELVIRA, luego ALFREDO.

- EL. Sembla que las senyoretas
 li fán molta pó.
- MA. Si, un xich.
 y las que envian esquelas
 encara mès.
- EL. *(Ah, Magí!)*
 No l' entench.
- MA. Oh, no es estrany!
 Y després, que 's divertit
 el burlarse d' un pagés.
- EL. Que jo?...
- MA. Oh, si, molt bonich!
- EL. Si algú l' escoltès, Mariano,
 casi creuria al sentir
 que sembrador de creencias,

- sols desenganys ha cullit,
- MA.** Y si algú, á vosté, senyora,
creuria que en lo seu pit
cap remordiment hi guarda,
que perjura may...En fi,
variem l'assunto, senyora.
- EL.** (Li han contat tot, ja ho hi dit.)
Ab un fiscal com vosté
la raho estaria en perill.
- AL.** (*Surt per la esquerra y s' amaga detrás del arbre.*)
(Vés, fèrme descarregá 'l matxo).
Vava un caprixo lluhit!—
Ah! que li deu di? Escoltèm.)
- EL.** Lo que ahi va suchcehí,
milló pue jo podria Elená
darli explicacions.
- ELE.** (Que diu!)
- MA.** Ja li he dit quo no 'm fan falta.
- EL.** Llavors si may, cuan tranquil
gosant ja de son amor,
del remordiment el crit
una confessió tardana
fá de sos llabis sortí,
sabrà que aqui en el gran mon
hont tot ho veu baix y vil,
fins l' amor á l' amistat
se sacrifica subint.
- ELE.** ('M sembla que veig visions.)
- AL.** (Per ara no trobo 'l fil.)
- MA.** Si no m' ho esplica més clá...
- EL.** Y vosté, Mariano, ho diu?
per aixó per jo accedirhi
que escoltès vá sè precís
un estens prólech d' amor
que res ne sabia. (*Mariano vá á parlar.*)
- Si,
prólech en ahont hi figuran
cuadros poétichs divertits,
tronchs desbocats, casserias,
balls, reunions y 'l que allí
feya de protagonista,
jugaba ab el cor sensill
de un ser qu' en ell sols pensaba,
de un ser d' ánima tant vil,
tant deprevada é infame,
que ha comés l' horrible crim
de besá 'l plom que 'l feria,
de ajudar á ser felis

al home que li cambiaba
ab dol la dicha de ahí,
y que fet jutje y fiscal,
sens preguntar, sens oir,
acrimina, acusa, falla,
son estrany códich obrint
que envidiaría un Caligula
per lo déspota y ruhi,

ELE.

(Que falsedad!)

AL.

(El qu' es are,
encara no trobo 'l fil.)

MA.

Elvira!

EL.

Pero que hi fá!
en societat som aixís.
Per sentiments á montanya,
á la terra pastoril.

MA.

Vosté vá dá aquellas cartas.

EL.

Si, varaig darlas y si
'gues sigut precis ma vida,
ma vida 'guera cedit.
Ella es per mi una germana
y no podia presumí
qu' ab la mes sana intenció
posès sa honra en perill.

ELE.

(Cap en un cor mes vilesa?)

AL.

Per ara no trobo 'l fil.)

MA.

Elvira, si aixó fòs cert.

EL.

(Ya es meu.)

MA.

Ma vida y mil
vidas que tingués, no fòran
per premiár un pas aixís.

EL.

M' estima?

MA.

Oh, sí. (S' agasan de mans.)

EL.

Mariano!

ELE.

(Al fi l' ha enganyat!)

AL.

(Somfo!)

MA.

Las cendras que sols quedaban
del foch apagat de ahí,
pera sa veu remogudas,
s' ha fet volcan el caliu.

ELE.

(Crech que s' estiman de veras.)

AL.

(Crech que á la fi trobo 'l fil.)

EL.

Y si ha cregut qu' ab l' Alfredo
d' afecte algun llás m' unís,
diguí sols una paraula
y el despedeix.

AL.

(Ah, si?)

EL.

Ha cregut que jo d' un ximple...

- AL. (Apa!)
- EL. D' un beneyt...
- AL. (Aixis!..)
- EL. Habia de fè cás may?
(Mariano y Elvira parlan baix.)
- AL. (Si aquells ho sabessen!.. y
aneuli á llogá caball,
y que saltant per 'quets cims
caigui y 's trenqui una pota...
y encara tinch aixó aquí?
(Tira la sombreroeta)
- MA. Ya la crech, Elvira meva.
Es el dia mes felis
avuy de la meva vida,
- EL. (Qu' es lo que sento á n' el pit?)
- AL. Y era jo 'l que ahí estava
ab ella dins del jardí?
Jo surto á esqueixar la grua.)
(Alfredo y Elena 's presentan devant de Mariano y
Elvira. Sorpresa general.)
- EL. Alfredo!
- MA. Elena!
- EL. (Ella aquí?)
(Se sent la veu de Mus.)
- Mus. Siete trompadas merese
el que de mujer se fia
y yo por haberme fiado,
la primer trompada es mia.
- ELE. (La cansó hi vè ni pintada.)
- MA. (Será un celestial avis!)
- Mus. (dintre.)
Arri... matxo!.. arri... oh!
(Se sent la esquella que 's vá perden, junt ab la veu
de Mus, Pausa.)
- ELE. Et dich que si may 'm bull
el cap com á tu, algun dia,
tal amor ofegaria
en el mar del meu orgull.
- EL. Calla per Deu, t' ho demano.)
- MA. Pero Elena...
- ELE. Si gosès,
li diria que 'ns deixès
per uns moments, Mariano.
- MA. Elvira!.. (com preguntant al seu paré.)
- ELE. (Digas que sí.)
- EL. Si l' hi apar..?
- MA. Si li interessa.
(Se 'n vá montanya amunt y dobra per la dreta)

(Crech qu' hi anat massa depressa
á creurerla.)

ELE. (á Alfredo.) Vosté aquí
destorba.

AL. Cá!

ELE. L' hi preguém
que 's retiri.

AL. Bona en fóra, pa posible.

ELE. Una senyora

l' hi suplica.

AL. (á Elvira.)

Ja ens veurém.

(Vase Alfredo montanya amunt desapareixent per la
dreta.)

ESCENA V.

ELVIRA, ELENA.

EL. Solas estèm; pots, Elena,
sense pò de interrupció
doná principi al sermó.
Vamos què has sigut molt nena.

ELE. Molt nena, he?

EL. Per lo tant,
pues ab coló de tragedia,
m' has destorbat la comedia
á n' el pas mes culminant.

ELE. Poch disimulo es aquet,
qu' encara qu' ets comedianta,
la tèva gracia no es tanta
per fè un papè tan ben fet.

EL. De veras? Ah, ja, ja, já!
el teu candor m' enagena.
Vamos, que no tèn, Elena,
el tino de endeviná.

Encara que si 's suposa
lo que de segú á tú 't passa,
compéndreu no costa massa.

ELE. Que vols dí?

EL. Qu' estás gelosa.

ELE. Gelosa!

EL. Com pot haberse
d' altre modo interpretat
la falta d' urbanitat
d' interrompre una conversa?

ELE. Era comedia...

EL. Aceptada,
ja que 'm vols fè tal suposta;
aná á la comedia costa

cuan menos, comprá una entrada;...
 y ja que trobar no pot
 ton cap, la rahò que hi manca,
 et cèdeixo entrada franca
 per la comedia y per tot.

Ja t' escolto resignada.

Sents? que vol di aquet mudisme?

ELE. Que has tocat del coquetisme
 la nota mes elevada.

Que de sons alts escambells
 baixas avuy, pas tras pas,
 quedante sols lo compás

lo mateix que 'ls musicchs vells.

Que la burla que provcca,
 prodigada ab tanta sort,
 en lloch d' eixirte del cor
 et surt avuy de la boca.

Que no comprens el motor
 que 't dòna al pit latxa estranya,

y es el pensament qu' enganya
 al primer suspir d' amor;

amor que sense mes probas
 llum á son temple has encés,

sense mirár si es pagés
 ni haber après lliçons novas,

y sens que 't dongui conhort
 del medo que 'l cap et bull,

veure ofegá 'l teu orgull
 en lo mar del teu amor.

EL. No tinch ta ilusió encisera,
 las mèvas las hi perdudas.

ELE. Potse avuy te las han dudas
 dins d' un cotxe de primera.

EL. Has après molt; ni en las aulas
 un altre se 'n trobaria.

Jugas ab gran maestría
 ab mas mateixas paraulas.

ELE. Per maestría l' alimanya
 d' ahí á la nit.

EL. No es graciosa?

ELE. Molt; una cosa assombrosa.

EL. Son sols ardits de campanya.
 Y en fi, á lutxar!

ELE. A lutxar!

EL. Mèva será la victoria,
 encar que 'm costès la gloria

si un dia l' haig de gosár.
 Y com el juguet de fira

que 'm regalaban sent nena,
 haurá jugat ab la Elena
 el capritxo de la Elvira.
 Y si per ventura creus
 qu' es per consegui 'l seu cor,
 al tenirl', per ton conort
 el l'ensarè à n' als teus peus.
 Quèdatel llavors, mès mira
 si hi há victoria, de qui,
 y pensa qu' has de culli
 alló que l'ensa la Elvira.
 Adios.

ELE. Te 'n vás tan aviat?

EL. A comensar la campanya.

(Se 'n vá per la dreta y Elena per la esquerra.)

ELE. (No sè si encara m' enganya.)

EL. (Me 'n duch el cor destrossat.)

ESCENA VI.

MUS, MAGI.

(Mus porta un cove de pá y llançonisa y Magé dos
 cistellas ab ampollas de vi, baixan de la dreta de
 la montanya.)

MA. Quins camins! y ab dos cistellas
 hi fá de mol bon aná.

MUS. Ni ab el matxo 's pot passá.
 Ay! (se l' hi fica una branca al ull.)

MA. Qu' es?

MUS. Qu' hi vist las estrellas.

MA. Una brossa?

MUS. (Cá! malehida
 branca!

MA. Que os ha anat al ull?

MUS. A dins, y que 't dich que 'm bull.

MA. Ja hos pasará de seguida.

MUS. 'M cou mès que no sè que.

MA. Veyam.

MUS. Veus?

MA. Com hi há nell;
 'l teníu bastant vermell.

MUS. Si m' ha entrat de plé á plé.

MA. Ja veuréu feu una cosa,
 obriu l' ull, y feu així.

(Obra l' ull ab las dos mans y escup.)

MUS. Y 'm passará?

MA. Sí, home, sí. (Mus ho fá.)

- No?
MUS. Cá!
MA. Si fos una brossa
 ja qui sab hont pararia.
 Per brossas es lo milló.
MUS. Si no hu es. (*Magi treu las ampollas.*)
MA. Veyam aixó,
 porque ja la casseria
 es deu acabá.
MUS. (*Malvada!*)
 (*Torna á probar d' escupi.*)
MA. (No ho dich jo? ira de bet!
 ara que tinch tanta sed
 ni una desenlacrada.
 Vatúa 'l mon! que 'n soch de llus!
 Tinch el remey á la mà
 y no hi sabia atiná.)
 Ja sè com curaros, Mus.
 Ab ví.
MUS. No 'n tèn's?
MA. Es el mal
 qu' es tapat.
MUS. Mala centella!
MA. No 'n porteu á la botella?
MUS. Es del noy.
MA. Ay! vaya un mal!
MUS. Y si després en Mariano...
MA. Y per xó voldreu pati?
MUS. Pero es precis ferho ab vi?
MA. Home, cuant vos ho demano...
MUS. Y ab aigua?
MA. No farem res.
 Veyeu que hi ha irritaciò?
MUS. Pero...
MA. Home, no tingueu pò.
 Deumen; jo me 'n posarè
 dintre la boca una mica,
 obriu l' ull, jo bufo fort,
 y os entra un vapor sumort...
MUS. Pero picará...
MA. No pica.
 Ja veureu. (*Li agafa la botella.*)
MUS. No 'n prenguis gaire,
 que no ho ceneixés.
MA. Cá! no!
 Póseus bè. (*Beu.*)
MUS. Apa.
 (*Magi li fá senyas de que 's posa malament.*)

- Aixís?... no?...
mes baixet? no? mes en l' aire?
MA. Ja me l' hi hagut d' embíá.
home, os poseu malament.
Mus. Tornemhí.
(*Magi torna á beurer, iguals senyas de disgust.*)
Aixís? no t' entench.
Com no pots enrahoná...
Més alt?
(*S' envia 'lvi y fingint enfadarse 'l colosa ell mateix.*)
MA. Agafeus així
y no os mogueu,
Mus. Vaja, fès.
(*Magi torna á beurer. Iguals senyas.*)
No? (*á Magi li escapa 'l riure.*)
Ah, pilló! ja t' hi entés!
MA. home, sí 'm feu riurer!
MUS. Si...
(*Surten cassadors dalt la montanya, Mus y Magi corren á buidá 'ls cistells.*)

ESCENA VII.

Mateixos. D. PAU, ALMIRALL, ENRICH, luego ALFREDO y ARTURO.

(*Es primers baixan de la montanya per la dreta ab escopetas.*)

- PAU.** Som al punt de reunió.
ALM. Ja veig en Mus y el criat.
EN. Y aixó qu' es?
PAU. Farém beguda
avans d' aná al poble.
EN. Ah!
PAU. (*á Mus.*)
Com ho tenim, mata donas?
MUS. Ja ho veu, aquí anant tallant.
ALM. Vaya un motiu!
MUS. Y me 'n honro,
y aixís jo poguès matá
á tótas las altras.
EN. Si?
(*Mus no 's mou del peu dels cistells.*)
ALM. Que os han fet mals tractes?
MUS. Mals.
Ja ho sab l' Enrich.
EN. Psé! un xich.

- MUS. Tant maca qu' era!
- PAU. Ah, ja, ja!
- Donchs era maca?
- MUS. Si ho era?
sempre li anaba á cantá:
«A tu puerta planté un pino....»
Mès 'guera valgut plantar 'l
al mitj de la carretera
ó á la Vall de Josafat, (*Tots rihuen.*)
- PAU. Y cuan regressem, Enrich?
- ALM. Y te 'n tórmas ya? (*á Enrich.*)
- EN. Es clá.
- PAU. Oh! l' Enrich també es d' aquells
que odian la societat.
- EN. No, no ho cregui, s' equivoca.
Jo estimo la societat,
pero jo vull la senzilla,
la societat del camp.
No la que aquí tal nom porta,
teatro á telò lirat,
hont comedias misteriosas
sempre están representant,
y hont el que menos s' ho pensa
fá á voltas molt acabat
algun papè, que 'n Valero
potsè no 'l faria igual.
- PAU. Vosté es com en Mariano.
- EN. No, no anem massa distants;
som dos párias del gran mon
y n' hem de fugí aviat.
Sols que jo en lo remolí
d' oropél, farsa y engany,
hi rodát ja massa temps
y del cor s' han assecat
los sentiments, entre blondas,
catxemira, tuls y fáis,
y he arribat á sér actor
de la comedia social.
- PAU. En Mariano hi entra rich.
- EN. Molt pitjor, l' adularán,
y será lo que jo era
si no al devánt, al detrás.
Es ficará ab una nena
el seu cor sensible y gran,
y será tot de seguida
correspost, que tè caudal.
Pero no durá la barba
com la porta 'l jove A

ni ballará uns rigodons
 com el jove B, y acás
 aquella silfide bella
 qu' haurá escullit, haurá avans
 lingut, s' entèn, sens malicia,
 amors ab un, ò ab uns cuants,
 y com qu' encara ab el nuvi
 no han acudit al altar,
 es pot distreure ab el jove
 que balla tan bè 'l... can-can,
 y riure, jugá y fè broma
 ab aquell un ó aquells cuants,
 y destrossá 'l pobre cor
 del ignocent que no sab
 que la paraula marit
 el diccionari social
 fá temps que l' ha cambiada
 pel vocable: cantitat.

ALM. Vaja.

PAU. Aixó no es aixó, Enrich.

EN. Aixó passa aquí, D. Pau.

MUS. (D. Enrich si que ho entèn,
 'pró per xó l' amarrarán.)
 Que no 'n volen?

PAU. Ah! si, si.

Ja ho disputarém menjant.

(Preneu llangonissa y pá. Surten per la dreta Alfredo y Arturo.)

ALF. Vaya, estich que no 'm conech.

Deixarme pèr un patan!

AR. Patan qu' ab deu ó dotse boras
 ha fet cambi radical.

Que vesteix tant bè com tu.

ALF. Que n' estás enamorat?

AR. Jo enamorat? No 'l puch veure.

Y avuy menos que may.

Ja veus, debentlí la vida.

ALF. Vaya una hassanya tan gran!

Si m' ho poguessin á cuarto

l' aturá tronchs desbocats,

no faría res may més.

A Paris tothom ho fá.

AR. Y 'l cor 'm diu que ab l' Elvira
 hi farà tró.

ALF. Es estrany!

aqueu pas no me l' esplico!

Avuy al finirse 'l ball

hi estat ab ella al jardí

fins al sè de dia, tant,
 què aquet dimoni de Mus
 crech que al saltá jo 'l cercat
 m' ha vist.

PAU. Senyors que no 'n volen?
 AR. Ah! sí, ab molt gust, D. Pau.

ECENA VIII.

Mateixos, LLOP, varios Joves, luego MARIANO.

(Llop y 'ls joves baixan de la part esquerra de la montanya ab gran bulla y repetint y cantant la següent estrofa: primer se sènten las veus algo llunyanas hasta que 's fan mes distintas y al fi apareixen; llavors los de la escena los acompanyan en el últim cant. Tots vènen ab rams dins de las escopetas. Llop vá al devant ab un sombrero de alas molt grans y casaquilla.)

TOTS. (Cantant.)
 No 'ns en aném, encara encara,
 no 'ns en aném, encara, no,
 no 'ns en aném encara, encara,
 mentres hi hagi marrásquí y rom.
 (Dantse copas de l' un al altre, de seguida tots menjun y behuen.)

LLO. Bravo! jo ara investiria
 á tots els carlins plegats.

ALF. De vritat?

LLO. Que n' ha de fè
 de si es ó no vritat?

ALF. (Ja no volia ficarmhi.)

PAU. Que tinguém la festa en pau.

LLO. Ja ha hagut de sè dels primers.

ALF. Perque no vè mes aviat?

LLO. Perqué no tinch tanta gana
 com vosté.

PAU. (á Alfredo.)
 No 'n fassi cas.

ALF. Ara no l' hi vuy respondre.

LLO. Ahí 's debía purgá.

AR. Que ballará, senyó Llop?

LLO. En ahont? á l' envelat?

Jo ho crech, home, aixis y vell
 ho deixo tot yo p' el ball.

Som cusins ab la Piteri,
 y entre 'ls meus parents hi há
 vuitanta quatre boleros
 y 'ls demès tots militars.

- PAU. Ja no es estrany donchs que hi tingui tanta afició.
- EN. Es natural.
- LLO. Com se cóneixia 'l mérit era fá ja alguns trent' anys. Per fer solos? jo y en Betas. Els de lá colla dels Paus em deyan en Tercerillas, y no m' adulaban pás. Per giravols?... en via fet que habian durat un cuart.
- AR. Ja veurém si li recorda.
- LLO. El qu' es ara no ho faig tant.
- PAU. (A Llop.)
Que no anem á plantá 'l blanco?
- LLO. Si home, en' ben acabat.
- PAU. Ja han carregat tots ab bala?
- UNS. Si, home.
- ALTRES. Sí, sí, ja está.
- AR. Que no ha mort res? (á D. Llop.)
- LLO. Fossin homes, si; jo no mato animals ignocents, que res m' han fet. No veu? cartutxós cargats ab pólvora sola.
- ALM. Si?
home, dònguimen uns cuants.
- AR. Perqué? (Llop ho fa.)
- ALM. P' el teatret de casa; així no 'ns podem fer mal.
- LLO. En á mí lo que m' agrada es passá un dia de camp, pero yo matá ausellets?...
- EN. Bè se 'ls menjará.
- LLO. Igual menjaria carn humana com de pardal ó caball. El dia que 'm tòpi ab gana (A Alfredo) no s' árrimi al meu costat... Quina fatxa de boquilla! inflí. (Posant 'l hi la ma á la cara.)
- ALF. Yo no vuy inflá. (Tots riuen.)
- LLO. Es prou que no 'l pugui veure; oh, y no m' ha fet res may.
- EN. Y donchs?
- AR. Home, si ho coneix, no sè perque 'l fá enfadá.
- LLO. Bè, ben mirat ja es un tipo

que carrega.

ALF. Que hi farán?

LLO. Quins marquesos tè la Espanya!
Veyam si hi há cap més tall?

ALF. (Yo no sè perque 'l convidan.)

PAU. No hi ha malicia, home.

LLO. Cuan
vulgui aná á posá 'l blanco...

PAU. Ara mateix.

(Alfredo parla ab l' Arturo y l' Enrich)

LLO. Donchs avant.

Si ha de dir res, cridi fort, (A Alfredo.)
y no en aquí parlant baix.

AL. Que parlo de vosté?

LLO. Si.

PAU. Vagi home, fassín las paus.

LLO. Si acás ha de ballá ab mí
á la tarde al envelat.

AL. Qu' es dona?

LLO. Vuy dí de frente.

Quin marqués més animal!

AL. Aixó si que no ho águanto.

LLO. Deixiu aná, aixó ray.

AL. Vosté vol que 'l desafihí!

(Vol tirarshi sobre y l' aguantan)

es que ja 'm té molt cremat

desde antes d' ahí. Jo m' estava

á la Rambla passejant

ab las Cortés, cuan ell passa

y 'm crida ab veu de marrá:

«Senyo Marqués de las pansas

que no vindrá demá al ball?»

No 'm vaig morí de vergonya...

LLO. Perque no l' ha vista may.

AL. (Furiós.)

Senyó Llop, el desafio.

LLO. (Ab la boca plena.)

Desafia? á qué? á menjá?

TOTS. Fuera, fuera, fuera, fuera!

AL. Donchs, ens veurém.

PAU. Que no sab
que tot es broma?

LLO. Howe, vingui,
tóquila.

AL. No li vuy tocá. (Jirantse)

LLO. Ja no 'l farè enfadá més,
l' hi juro.

AL. Pot ben jurá.

- LLO. No dich que al primè impuls,
no li rompí un dia un brás
pero al cap d' un minut, fora,
tot el rencor m' ha passat...
Quina fatxa tan innoble!
Vamos, no me 'n puch está!
- PAU. Si no vè à colocá 'l blanco,
D. Llop, jo sols me 'n hi vaig.
- LLO. Ja vinch, home, dèixim beure.
- PAU. 'Viam si així s' acabarà.
- LLO. *(Després de beurer.)*
Si 'm guarda rencor, no 'm moch.
- AL. Donchs ja no n' hi guardo.
- LLO. Ah *(Dantli la ma.)*
Apreti, grande de Espanya
- AL. *(Perque te 'n vagis.)* Ay, ay!
deixí aná no sigui bárbaro.
- LLO. Hasta luego.
- AL. Que bestial!
m' ha enganxat un dits ab altres.
- AR. No veus que es de broma?
- AL. Cá!
Aquest home es una mosca
que se 'm posá sempre al nas;
no mes 'm veu en á mí,
pero ja s' acabarà.
- ALM. Lo que s' acaba es el ví,
Aneu aneu enrahonant,
- AR. Demhi donchs la despedida.
*(Tots s' acostan à beurer, Mariano s' acosta pensa-
tiu y Mus vá à rebret y li parla baix. Mariano se
sorpren de lo que li diu en Mus. Alfredo parla
ais joves.)*
- AR. Ara arriba 'l teu rival.
Deurias buscá un pretest
y matarlo.
- AL. Ben pensat,
oh, y qu' estich cremat ab l' altre
y á n' ell ho farè pagá.
*(Es forma un grupo hont figura qu' Alfredo té la
paraula.)*
- MUS. De veras; eran las tres
ó las quatre, cuan ho he vist.
- MA. *(Y jo qu' encara duptava!)*
Está bè Mus.
- MAG. Mus. *(Cridantlo.)*
- MUS. Ja vinch.
(Mariano posa l' escopeta al peu del arbre primer

- terme esquerra. Mus y Magi agafan las cistellas y se 'n van per la montanya.)
- MA. (No dech pensar mes ab ella.)
- EN. (*vegent á Mariano.*)
Que no prens res?
- MA. Ni aixis
tinch de gana.
- AL. No ho dupteu.
Jo casarme? ara tinch
una actriz, dos bailarinas,
que may en puch prescindi,
catorse ó quinze modistas
y una bufa d' Arderius.
(*Mariano y Enrich s' acostan al grupo.*)
No conto 'l ram de casadas
perque es renglò que 'n tenim
tantas com volem els joves.
Y els que hem estat á París...
Pero avuy hasta 'ls patans (*ab intenció.*)
conquistan.
- MA. (*Parla per mi.*)(*á Enrich.*)
Donchs vostè deu sè 'l terror
de las mamás y els marits?
eh? no es vritat?
(*Tots rihuen menos Alfredo y Arturo.*)
- AL. Uí mosié;
y 'm diverteix molt sovint
veure al paseig infelissos
de bras ab els serafins
que avans de cantalshi hossanna
m' ho han cantat en á mí.
- MA. (*Será una alusió.*) Y diguim,
aixó li passa sovint?
- AL. Molt, y no fòra difícil
que aviat es repetis.
- AR. Arriba, Alfredo, apretal.)
- ALM. Se te 'n casa alguna?
- AL. Sí.
es dí, podria ser; hi há
probabilitats; ja tinch
la noya mitj escamada
y está á la vista 'l marit.
- AR. Qui es ell?
- AL. Oh!
- ALM. Un Joan Llanas?
- AR. Algun beneit?
- AL. No; es aixis...
Com.. com ho dirè?

MA. Un patan.

AL. Com sá.

MA. Es clá, no li dich?

ALM. Y t' ha donat ja carbassa?

AL. Dar-me carbassa en á mí?

Ja saben totas las nenas
que no hi nascut per marit,
y ab tracte convencional
éns estimém. Si en aquí
ja no s' estila altre cosa.

Que ignorancia; homes aixis
com avans es deya: te amo
fins á la mort; ara 's diu
t' estimo fins.... (*Dupla.*)

MA. Qu' ixi un tonto

que 's suscrigui per marit.

AL. Aixó es!.. Que acás l' Arturo
casará ab Lola? (*Arturo demostra que no.*)

L' Amill

es casará ab Julia? no!
quin disbarat? En aquí
hi há l' Almirall. Pobre Berta!

(*Almirall demostra també que no.*)

Si per marits nó servim.

Ens falta filosofia.

Per xo es que sens despit
ens deixém soplá la dama
com se lo soplan á mil.

AR. Fins aquí no 'ns dius qui es
la sílfide ni 'l marit.

MA. Diguího.

ALM. No 't fásis pregá.

AL. Es milló per divertins
cuan els veyem, ja casats, (*ab intenció*)

de bras p' el passeig, allí
un es posa detrás d' ells,
y 's contan los lances mil
qu' ab la hermosa 'ns han passat;
lances que ignora 'l marit.

Mentras jo vos faig la historia
tots vosaltres, riu que riu.

La polla, que ja s' ho pensa
perque antes ja 'ns ha vist,
algú li trepitja 'l róssech,

es jira y 's mitj sonriu,
com per dirnos: per favor,
no 'm posin ab compromís.

Creix allavors la gatsara.

procura ella trobá 'l fil
d' una conversa animada
que res el deixi senti;
y tot es jarana y bulla,
y lo que fá mes bonich,
es el contrast qué allí forina
del estúpit del marit

(Molt marcat per en Mariano.)

la cara séria y movable,
que sembla que á tothom diu
de passada: contempleu
una pareja felis.

TOTS. (Menos Enrich y Mariano.)

Bravo, bravo!

MA. Y tot aixó

que ha de resultá ara diu?

AL. Si senyó; y que en aquesta
hi haurá un pas mes bonich (ab intenció.)
y tant recient, que ha passat
aquesta nit á un jardí.

MA. Ah!

TOTS. A contarl, á contarl!

ALM. D' aquet si no 'n prescindím.

AR. (Alfredo!)

AL. Vull revenjarme
per si acás.)

(Mariano desde la exclamació haurá anat creixent
ab ademan de cólera, fins qu' Enrich ho nota.)

EN. (Mariano!

MA. (Agafantli la ma.)

Enrich!)

AL. Senyors, vá passá la escena
en un poétich jardí
de casa d' un...

MA. (Agafantlo per un bras.)

Miserable! (Sorpresá general.)

AL. Que!..

EN. Mariano!..

AL. (Encés de cólera.)

Que m' ha dit?

MA. Que l' home que aixis s' alaba
del mal qu' ha fet, es un vil,
un cohart.

EN. Ben dit Mariano.

AL. Una satisfacció.

MA. Mil.

Ja sabia que las honras
á mans del jovent d' aquí,

per los cafés y cassinos
 es destrossaban sovint;
 pero lo que no sabia,
 lo què, á no haberho jo vist
 no ho haguera volgút creurer
 d'hont la civilisació viu,
 es que igualantse á la fiera
 l'home elegant y lluhit,
 jugui ab els restos que quedan
 del seu sanguinòs festí.

AL. Armas, armas!

MA. Perqué, armas?

AL. Per tallarli ab mil bossins
 la llengua que tal insult
 á ma noblesa ha inferit.

MA. Vosté tallarme la llengua?
 ni tampoch ferla sorti.
 Noblesa!.. perque ha hereditat
 un grapat de pergamins
 que váren guanyá 'ls seus avis
 sense part d'ell ni partit.
 La noblesa no s'hereda;
 la del home mès ruihí
 qu' honri son nom ab sons actes,
 vist la de vosté, en val mil.

AL. Aquest pagés no 'm compren.
 Digueuli que 'l desafio.

MA. Desafio? No l'admeto.

AL. Cobart!

MA. Ah, ja, ja!

AL. Y riu!

MA. No haig de riure? San Cristiá!
 No sab que á l' Ampurdá hi tinch
 una mare á qui idolatro,
 mare que si jo morís
 á la fossa 'm seguiria
 assassinada per mi?

AL. Digui millor, que la por
 de bátrers.

MA. Donchs, sigui aixis.

AR. Ab èntes semblants se 'ls parla
 d'altre modo.

MA. Sab de quin?

AR. Molt aviat li diria
 si l'assunto fos ab mi.

AL. Soch jo qui 'l haig de matá.

MA. Els miro á tots molt petits.

AL. Llavors veurem d'aquet modo.

(*Li tira un quant á la cara, Sorpresa general.*)

EN. Alfredo!

MA. Pegarme á mí!

(*Vá sobre Alfredo y Enrich l' aguanta*)

EN. Mariano!

MA. (*Contenintse.*)

Ay de la má
que á la cara m' ha ferit!
que encar que l' acte condemno
de antigua costum ruhi,
veig que qui 's revolca ab fanch,
enfangat sens pensar n' ix.

AL. Trihi armas.

MA. L' escopeta
ja que en aquí la tenim
carregada ab bala.

AL. Hora?

MA. Tótas son iguals per mí.
Sols el temps de fè dos ratllas!

EN. Vols papè y llapis?

MA. Dòm, si.

AL. Aixis.

AR. Si.

AL. Despatxá prompte.

Lloch?

MA. A la vora del riu.

Y perque 'l duguin á casa
fássis vedi dos amichs.

(*Enrich y Mariano se 'n van per la esquerra primer terme. Tots los joves se 'n van per la dreta segon terme á poch a poch comentàn 'l fet. Alfredo queda pensatiu.*)

ESCENA IX.

ALFREDO, ARTURO, ALMIRALL.

AR. Has lograt el teu objecte.

MA. Oh! el que més m' ha agradat
es d' avisá á dos amichs
que 'm duguin á casa.

AR. Bah!

aixó son fanfarronadas.

ALM. Veurás, si t' haig de sè franch,
del modo qu' hi vist que tira...

AL. Ah, tu, que l' has vist tirá?

ALM. No li he vist errá cap tret.

Y á més d' aixó ha mort un gatx

al vol, ab bala, ab el rifle
que porta l' Ernest Monreal.

AL. Un gatx ab bala? Bah, home!
Si diu que no sab tirá!

ALM. Qui t' ho ha dit?

AL. Ell mateix
en aquí, al preguntarli
si havia mort res.

AR. Oh! ja sè
que tira, pero que hi fá?

AL. Res, home, que hi há de fè.
Crech que abulto mès qu' un gatx.

ALM. Bè, per xo s' hà vist molts cops
á tiradors principals,
que al apuntar al contrari
el pols 'ls hi ha tremolat.

AL. (Lo que es aquest juraria
que no li tremolará.)

AR. De tots modos dificulto
que tornem tots tres avall.

AL. Això si qu' es el de menos,
lo qu' estava ara pensant,
es que 'm denigro una mica
renyint ab ell, perque es clá,
jo soch noble y ell no ho es...
A Paris es molt mirat.

AR. L' home d' honor no ho repara.
Desdirten ara?

AL. Jo? cá!
que no ho sabeu? si 'l morí
á mi sempre m' ha agradat.

ALM. Lo mal que tirí ell primè...

AL. Y si acás tirès jo abans?

AR. Home, y la lley?

AL. Bè; després
ja ho podriam disputá.

AR. Home, vaya una ocurrencia
Cuant ja 'l 'guèssis despatxat.

AL. Ja es dificil un arreglo.

ALM. Oh! y si has de disposá
res, ells tot de seguit vénen
veig qu' escriuhen alli baix
demunt de la pedra grossa.

AL. Es clá qu' haig de disposá;
pero haig d' aná á cal notari...
oh! y no mès hi es 'ls dimars.
Si li deyam per deixarho
fins á la setmana entrant?

- AR. Em fas creure que t'ens pò.
 AL. Que tinch pò? ja pots aná
 á tractá las condicions.
 ALM. Ja s' aixecan.
 AL. (Ay, ay, ay!)
 ALM. Y jo per si acás veig algo,
 vigilarè d' allí dalt. (*Va dalt la montanya.*)
 AR. Me 'n vaig pues á arreglá 'l modo
 y condicions
 AL. (M' ha agafat
 un mal de ventre; á París
 no 'm 'bia resultat may.)
 AR. Serenitat y sanch freda.
 AL. No témis, no 'm faltarà.

ESCENA X.

ALFREDO, luego ALMIRALL, Y ARTURO, després MARIA-
 NO Y ENRICH.

- AL. Serenitat y sanch freda...
 Vamos, ja 'n podrè tirá
 un bon tros á l' olla; 's veu
 que no 's troba en lo meu cás;
 el qu' es jo, ara, francament,
 em vè un xich masa á remá
 el pensá que ara soch viu
 y serè mort dintre un quart...
 Vá! no m' hi puch avení;
 pero, y aquells, que dirán?
 Valor! no diu que s' ha vist
 á tiradors principals
 que al apuntar al contrari
 el pols 'ls hi ha tremolat?
 Aixó com podria aná bè
 que se 'l poguès afectá;
 dárli una mala noticia,
 l' hincendi d' una heretat,
 ó bè lá mort de sa mare
 que diu que l' estima tant;
 pero aixó es tant perentori
 que tot càlcul es en vá.
 Alló de portarme á casa
 es lo que mes m' ha agradat!
 Portarme á casa! ja 'm veig
 en lo llit, tot ple de sanch,
 veure entrá 'l melje, pulsarme,
 veureli remaná 'l cap,

y algú que 'm diu que vaig bè,
pero que 'm combregarán. (Pausa.)

Y no me 'n puch refujir...
La mort, ó sè deshonrat...
mort, que no n' hi ha cap de maco,
y tanta pò que á mí 'ni fan.
De prompte y sens pensá res
m' hi volgut adelantá,
y ara per torná enderrera
donaria quatre rals.

Ja es aquí l' Arturo... vaija,
jo haig de mirá d' escaparm'.
(Surt Arturo y Almirall.)

AL. No 's veu ningú.

AR. Tot está
ja arreglat.

AL. (Ja puch morí;
gasta mólt calma.)

AR. Si;
á vint passos es farà.

AL. A vint passos? Abmirable! (Cridant.)
No m' ha de rompre 'l cervell?

ALM. No; ja 't dich que t'ens la pell
en un perill respectable.
Y si et mata com ansia,
ens eclipsa á tots, t' ho dich.

AR. No gosará poch l' Enrich
realisant sa profecia.

ALM. Y que será el rey aquí.

AR. Y tant que ens en hem rigut,
es ridícul.

AL. (Tu tu tut.)

AR. Aquest home ha de morí.

ALM. Tu tiras bè.

AL. Molt, ja ho sabs.

ALM. Donchs má ferma y ull certero.

AL. Si, pero com ho puch ferho
si ell primè 'm clava á can taps.

AR. Nada, l' honor.

ALM. Es tentada
.. tira molt.

gocí més bunyol.

.. es cosa consumada.

.. primè es l' honor que la vida.

(Aquet ja 'm crema ab l' honor.)

(Sino que també 'm fá horror
tirá ell primé... De seguida....)

(Surt Enrich y Mariano)

- ALM. Aquí 'ls téns.
 AR. Bé, que fem?
 AL. Oh, que fem...
 EN. (A Mariano.)
 Apreta fort.
 MA. Dintre un moment será mort.
 AL. Ja veurá, alló ho deixarem.
 MA. Y aixó fan 'ls de sanch blava?
 ALM. (A Arturo.)
 Desafíal.
 (Almirall agafa la escopeta de Mariano y cambia
 'l cartutxo.)
 AR. Yo?
 AL. Es clá.
 Sabent que el tinch de matá
 de positiu.
 AR. Ah! (Alegre veient lo que fá Almirall.)
 ALM. Ens acaba
 de salvá D. Llop.
 EN. Ets dutcho
 pero no et valdrá anularlo. (á Alfredo.)
 AR. (Pero aixó es assassinarlo.)
 AL. (Ja está cambiat el cartutxo.)
 Es la sèva? (Per la escopeta.)
 AR. Sí.
 MA. Es tart.
 AL. Yo li vuy fè aquet favor.
 AR. No será mentres honor
 tingui l' amich d' un cobart.
 AL. (A Arturo furios.)
 Cobart jo?—Que ho passin bé (Vase.)
 AR. Cuan vulgui. (Prenent l' escopeta.)
 MA. Podem anari. (Prenent la sèva.)
 ALM. (Es vil pero es necessari.)
 (Se sent un toch de corneta de cassa repetit més lluny
 á intervalos.)
 MA. (Ah! l' Elena!) (Turbat.)
 Podria sè
 aplassarho per mitja hora?
 ALM. (á Arturo.)
 Ja tè por.
 MA. Es que no pensa.
 AR. Y aixó fan els de sanch bla
 MA. (Ofes.)
 Arturo
 AR. (Ab burla.)
 Si no ho vol, fora;
 lo deixarem per demá.

EN. No sè perque el cor me diu
que l' Arturo el matará.

ESCENA XI.

ELVIRA, luego ELENA.

EL. No hi son, ja hi haurán anat
y no coneixe 'l camí.
L' Elena.

ELE. *(Sortint)*
(L' Elvira aqui?)
La cita haurá sospechat.)

EL. Ay, Elena, per favor;
Correm al riu, jo no hi sè.

ELE. *(Alerta.)*

EL. No ho sabs?

ELE. Jo?... que? *(Ab calma.)*

EL. Un desafio; que horror!

ELE. *(Vol allunyar-me; es veu clá.)*

EL. La calma ton front senyala
cuant potsè prompte una bala
una vida acabarà.

ELE. Un desafio? y qui es? *(Irónica.)*

EL. Es l' Arturo y en Mariano;
que no veus com t' ho demano? *(agencllanse.)*

ELE. Y qui t' ho ha dit? *(espantada.)*

EL. El Marqués.

ELE. Pero...

EL. *(Al colmo del desespero.)*

Que matantse están.

Correm.

ELE. Si m' enganyas ara...

EL. Si t' ho juro per la mare
que del cel m' está mirant.

*(Al dar un pas per anarsen se senten dos tiros y
fan un xisclet d' horror. Elena cau arroditada.)*

ESCENA XII.

Mateixas, MUS, ab l' escopeta.

Mus. *(Depresa.)*

El noy ahont es? digueu.

EL. Mus.

Mus. Es dí que será vritat...
aquets tiros que han tirat....

EL. Son ells.

MA. Es burla?.. (furiós.)

L' espero al riu.

(S' en va y 'ls demés el segueixen.)

Mus. Ells!.. Válgam Jesús. (Ab sentiment.)

Si ha mort, que dirè á sa mare
cuant 'm preguntí per ell?

Que tremolin si aquet vell (Furiós.)
estés al riu 'l troba ara!

(Surt furiós. Elvira 's tapa la cara ab las mans y
Elena segueix agenollada.)

FI DEL SEGON ACTE.

ACTE TERCER.

Plassa d' un poble; á la esquerra un embelat ab banderolas. Varios joves per la entrada, en la que hi haurá una tauleta de torrat, aixó en segon terme. A la dreta una casa ab una era al devant, en la que, y en segon terme, hi haurá un pallé; en primer, varios testos de fiors.

Al aixecarse 'l teló, se sent el repich de las campanas y sortirà de la esquerra, primer terme, una música que figura que fá la passada. Molta canalla detras que baladreitjan. A la porta de la casa, varios que miran passar la música, que 's fica per la dreta, segon terme; entre elts hi haurá l' Arturo, Mus, Enrich, Almirall, D. Pau, Elvira y D. Llop en mitj de l' era ab el toballó en un botó de la levita.

Cuan acaba de sorti la música surt Magí ab una safata ab cafés y un mosso detras ab un altre y una cafetera, atravesan la escena y 's fican á la cassa. Magí diu 'l vers cuan está entre 'ls xicots. Passada la música, tots los de la casa 's fican dins, menos D. Llop y Mus.

ESCENA I.

D. LLOP, MUS, MAGI, MOSSO, ALMIRALL, ELVIRA,
D. PAU, ARTURO y ENRICH.

MA.

(*Pasant*)

Alerta, que porto oli!
casi bè no 's pot passá!

VEUS.

Vivan 'ls fatxendas!. Viva!

MA.

(*Al arribar d' l' era.*)

Aboca!

LLO.

(*Rient.*)

Ah ja ja, ja!
quina fila fá 'l que toca
'l clarinet!

(*Pansa fins que ha passat. Al desapareixer la música tots 's fican dintre menos Llop y Mus*)

aquesta; jo vaig conèixer
al seu pare de soldat;
tot ho ha guanyat sa mare
traficant ab bestia.

LLO. Diuen que l' estima molt.

MUS. Ab deliri... cosa gran.

Al seu pare vá mori
presoner ja fá molts anys.

LLO. Aixó si que t' és més merit.
Pero lo que sembla estrany
que no tingui cap ofici.

MUS. Sent tan rich...

LLO. Y que li fá?

la carrera may fá nosa.

MUS. Que podria sè? abvocat?
notari?

LLO. Que t' és?.. ó bolero;
aixó no fá nosa may.

MUS. Ah, ja, ja! no 'm fassi riure.
Quin acudit!

LLO. Cada cual
t' és las sevas preferencias;
Els meus fills tots ho serán.

MUS. Bè, bè, bon profit 'ls fassi.
Avuy si que l' hi ballat
al veurel entrá ferit,
y gracias que fós al bras.
M' ha fet rebre un susto que
no 'l pahirè.

LLO. Y carregant
diu que ha sigut?

MUS. Aixis diuen.

(Ja que ho volen ocultá
fem un xiquet la comedia.)

LLO. Vaya una casualitat.

MUS. Y tira bè.

LLO. Ja ho he vist.

MUS. Ah, si ja ha vist, ab el bras
malalt ha matat ab bala
aquell crestat que demá
ens hem de menjá.

LLO. Tambè
l' hi vist matá ab bala un catx.

MUS. Pero 'l crestat que volava
y qu' era lluny.

LLO. Y ha quedat
mort tot de seguida?

MUS. No,

pero no ha sigut viu un quart,
 ha espirat á n' als meus brassos.
 Aquí 'n matan un cada any;
 es pe 'ls mossos.

LLO. Tè una hisenda
 molt preciosa D. Juan.

Y aquí hi está 'l masobè?

MUS. Si, 'l masobé, en Bernat,
 que no vá á pendre café?

LLO. Si, ara. Y vcs?

MUS. No 'n prencn may.

Sab hont anirè? al pallè
 á veurer si dormo un quart.

Ja ha vingut 'l seu amich?

LLO. El marques? No l' hi vist pas.

MUS. Dons si 's descuida no entra;
 no sè hont haurá dinat.

LLO. Bé. si no vè un ximple menos,
 oh ya riurem, hi avisat
 al nunci perque el cridés.

MUS. Es cremará mes que un all.

Are no pensaba dils' hi.

Si després volen jugá
 un rato á cartas, demanin.

LLO. Frè esperá l' hora del ball
 no será mal jugá un rato.

MUS. Sab si 'l correu ha arribat?

LLO. No. Qu' has de rebre cartas?

MUS. No se 'n rigui. Vaig portá
 d' allá dalt unas violas
 que 'm váren fer trasplantá
 y ahí eran casi mortas;
 y á 'n Manel hi encarregat
 que m' escribis cada dia
 de la manera qu' están.

LLO. Y per unas flors...

MUS. Es qu' eran

hermosas, y en allí dalt
 tots las admiraban molt
 pels seus colors tan marcats.

Pareixian de bellut.

MA. D. Llop, que s' está acabant
 'l café.

LLO. Perque no avisan!

Ho rompo tot si no n' hi há. (vase.)

MUS. Home, per xo no s' enfadi
 Vaya un genit tan estrany!

(Soroll de veus y de vidres que 's trencan.)

Pasan aigua... quina gresca
 arman alli dins, es clà
 son senyors y tot s' abona,
 cuant diferent d' alli dalt.
 Bah! tot axó, francament,
 per mi ni pe 'l noy no fá.
 Oh! y que al trobarlo ferit
 encara que poch y al bras
 si no m' aturan, l' Arturo
 no estaria alli dinant.

Oh, y á mès: que ningú ho sápig.

Mus, cuidado ab el parlá,
 sobre tot que no s' enterin,
 y tot per ellas, mal llamp!

Y el noy no tocarlo á n' ell;
 á vint passos 'berl errat,
 vaja, 'm sembla qu' es mentida.

(Se sent ruid de veus y Mus mira lo que es.)

El Marqués.—No sé si ho sab,
 bá, bá! Tampoch l' hi direm.

(S' ajeu al peu del pallé.)

ESCENA III.

MUS, ALFREDO.

*(Pel fondo, ab escopeta, depressa y detrás una co-
 lla de xicots alborotando ab crits y xiulets.)*

XI. Cassadó de pega! Eh, eh, eh!

AL. Vaja, llargo, llargo.

MUS. *(Qu' es?)*

AL. Quin poble mès indecent!

Per xo 'm carrega la gent
 de poch mès ó menos.

(á un que se li acosta.)

Vès,

noy, sino en un instant
 ets cadáver. *(Mus s' aixeca.)*

XI. Eh, je, je!

MUS. Ques, D. Alfredo, que tè?

AL. Aquets que...

MUS. Arri al botavant!

(Tots fugen cridant y xiulant.)

AL. Oh! y veheu quina fal-lera!
 hasta 'ls hi dit qu' era noble.

Desde la entrada del poble
 que 'm segueixen al derrerra.

Jo crech que ni al embelat

em gosarè á presentá,
perque al sentirlos cridá
hasta 'ls grans s' hi han barrejat.

Mus. Si qu' ha sigut cosa forta.

AL. Es que no hi ha educació;
com si fòs una funció,
tothom sortia á la porta.
Jo de vergonya mitj mort,
hasta hí corregut.

Mus. Que diu?

AL. Y allí tothom riu que riu,
y 'ls xicots cridant mes fort.

Mus. Bè, deixiu per pataratas.

AL. Per xo no ho han fet en balde,
perque ensenyarè al arcalde
aquestas dugas patatas.

Mus. Hi há pogut veurer vosté
qui ha tirat?

AL. Aixó 'ls abona;
peró aquesta mes rodona
ha eixit de dins del café.

Mus. Es que li han vist sense re
al sarró y aquí no s' usa.

AL. Gués anat ab gech ó brusa,
pero com porto xaquè!..

Mus. Oh! y veig qu' hasta li han tacat.
Si al menos 'guès sigut vell..

AL. Me 'n han tirat una al clatèll
qu' es lo que mes m' ha cremat.

Mus. Deixiho corre.

AL. Es molt innoble.

Mus. No 'n treurá ré que ho denunci.

AL. Demá, per medi del nunci,
desafio á tot lo poble.

(Ara 'm recordo del meu,
qu' aixó me 'n feya olvidá.)

Mus. No hi pensi y vagi á diná.

AL. Ho faig perque ho demaneu.
(Haig de sabé com ha eixit
aquell negoci.)

Mus. Que pensa?

Si no hi vá quedarà sensa.

Oh! que hi trobará un ferit.

AL. (Ferit? ja no vá bè aixó.)

Y qui es?

Mus. El noy.

AL. De tiro?

Mus. Si, y si es com l' altre, miro

que no 'l veyam més.

AL. Pero
quin altre?

MUS. El qu' ell ha tirat
després.

AL. L' ha mort?

MUS. No ho sab?

AL. Si.

(Respira, cor.)

MUS. A la fi
fá poch rato que ha espirat;
y ab 'l bras ferit, té un ull
que allá 'hont 'l posa...

AL. (Que deya!)

MUS. 'gues vist del modo que queya;
com una bola, 'n tè orgull.

AL. Donchs hi haurá poca alegria
per alli dins?

MUS. Per xo si,
era un animal, y al fi
vá mori perque fugia.

AL. (Em podia di cobart!
ab aquell tot arma s' osca.)
Y 'hont l' ha tocat?

MUS. A la closca.

AL. No n' haurán pas donat part?

MUS. Qu' es boig?

AL. (Per no comprometes)

ara 'l que jo tinch de fè
es fingi que no sé re,
fé 'l valent y etzetra, etzetra,
que si al primè Deu te guart
veyen l' Ernesto ó l' Enrich,
en hont es l' Arturo? 'ls dich,
que 'l vuy matá, per cobart
no 'm tindrán. Sí, aixó es.

MUS. Que aviso?

AL. El qué?

MUS. Que no
té gana? Vinga 'l sarró.

AL. Avisava donchs, tè, tè, vès.

(Mus entra á la casa.)

ESCENA IV.

ALFREDO, luego MARIANO, Y ENRICH.

AL. Bè, ja he passat un perill;
ara ab lo qu' hem de pensá

es veurer de desbancá
al pagés, qu' es molt sensill.
Rica es, y 'm treura de apuros
que jo tot ho tinch... al banch.
Déixam arribá al estanch
á comprá un parell de puros.

(Se 'n vá par la esquerra. Mariano y Enrich surten de la casa.)

EN. Diu que l' Arturo desitja
parlá ab tú, y es segons crech
per haberli perdonat
l' acció vil qu' ab tú ha fet,
y com has pogut coneixe
l' engany?

MA. Oh! molt fàcilment.
sí guès dut bala la cápsula
el mataba sens remey.

EN. Per xó al volgué tú tornarhi
t' ha confesat de por fret
la vil jugada del cambi,
que infames!...

MA. Bé, no 'n parlem;
prou cástich es la baixesa
en que han caigut.

EN. Es mol cert.

MA. En fi, es acte consumat
y val més que no 'n parlem.
Y que tal, t'ens la resposta
qu' esperabas?

EN. No, 'l carté
no habia arribat encara;
Estich mol impacient
per sabè si me la dònan.

MA. Espero saber qui es
la dona que tant adoras.

EN. La que adoro ab tal estrem
no es la dona, es una dona.

MA. Y no puch sabé qui es?

EN. Ja vaig dí que t' ho diria
tant si 'm vá, com no 'm vá bè.

MA. La conech?

EN. Si, la coneixes.

MA. Y es aquí?

EN. En aquí es.

MA. N' han vingut tantas que inútil
es pensarhi.

EN. Virtut tè
com la flor de la innocencia...

talent y cor poseheix,
es hermosa, molt hermosa
y es de lo que mès poch tè.

MA. Una no mès en coneixo.

EN. Qui es?

MA. No 't puch di qui es;
el teu secret jo respecto
respectam 'l secret meu.

EN. Y tu, quant te 'n vas?

MA. Espero
de un afecte qu' avuy neix
sabé si soch correspost.

EN. Com s' entèn?

MA. Ho estranyas, eh?
Es que ahí era un capritxo
lo que 'm feya sufrí, y es
avuy una convicció íntima
que dintre 'l cor vá creixent,
ahí estimaba á la dona,
avuy á una dona.

EN. Qui es?

MA. Com tu esperas, jo espero.
y 'l resultat te dirè.

EN. La conech?

MA. Si la coneixes.

EN. Y es aquí?

MA. En aquí es.

EN. N' han vingut tantas, que inútil
es pensarhi.

MA. Virtut tè
com la flor de la inocencia,
cor y talent poseheix;
es hermosa, molt hermosa,
y es de lo que mès poch tè.

EN. Una no mès en coneixo.

MA. Qui es?

EN. No 't puch dir qui es.
El teu secret jo respecto,
respectam 'l meu secret.

MA. (No es la sèva com la Elena!)

EN. (No es com l' Elena, no ho es!)
Permetem que torní á veurer
si es qu' arribat lo correu.

MA. Prego á Deu per bonas novas.

EN. Jo per tú també li prech.

(Anantsen cap á l' esquerra)

(Qui será la qu' ell estima?)

MA. (Qui será la qu' estima ell?)

ESCENA V.

MARIANO, ALFREDO, ALMIRALL, luego ARTURO.

(Alfredo surt per hont se 'n ha anat, fumant, y després dels primers versos, surt Almirall de la casa.)

AL. Ja t'inch cita ab l' estanquera
per questa nit á las deu.
Desde la princesa altiva
hasta la que pesca...

ALM. Olé!

Hont has dinat?

AL. (Cremat.)

A can Túnis!

ALM. Donchs haurás menjat de peix?

AL. Hí menjat lo qu' hi volgut.

Quin cigarro! (L' llensa.)

Ho passa bé? (á Mariano.)

MA. (D. Llop no 'l judica mal.)

Anem passant.

ALM. Y que t'ens?

Sembla qu' estás enfadat?

AL. Ho estich y ho estarè
fins venjar-me del oprobí
qu' avuy l' Arturo m' ha fet.
À Paris may 's perdònan
fets indignes com aquet.
Ves que 'n treya de matá
al senyó.

MA. Té rahó, res.

AL. Després hi vist á sánchs fredas
qu' era un acalorament
y á més, era assassinarlo
tirant com tiro tant bé;
pero ja que de cobart
m' ha tractat, demá mateix
tindrè la honra mes neta
que las mans de cap barbè.
Vol sè 'l meu padri?

MA. Tinch feyna.

AL. Ho vols sérmén tú?

ALM. De qué?

De confirmá?

AL. Home, deixat
de broma; ara parlem
de sério; jo á n' al Arturo
(Arturo surt y s' adelanta poch á poch.)

l' haig de matá, no hi há mes,
 m' ho demana la vindicta,
 l' honor dels ávis, que des
 d' el primé: Carlos el simple,
 em contemplan desde 'l cel.

ALM. No parlas mal.

AL. (Em sembla.

que hi fet efecte.)

AR. Aquí 'm téns.

AL. Com .. que .. (Sorprés.)

ESCENA VI.

Mateixos LLOP.

LLO. Per fè la manilla
 els necessito á vostés.

(Agafa pe 'l bras á Alfredo y Almirall.)

AR. Esperis.

LLO. No, ja som prou.

AR. Es que...

LLO. No 'l necessitém.

(Se 'ls en dú á empentas cap á la casa.)

AR. Li ha vingut molt bè D. Llop;
 luego mes tart ens veurem.

ESCENA VII.

MARIANO, ARTURO, luego MUS.

AR. Mariano, per mes que 'm costa
 crech deurerli repeti
 que necessito un perdò
 mes lato que 'l concedit,
 pues com mes penso ab el lance
 veig ma conducta mes rui.
 Despreciim si li agrada
 tractim de cobart, de vil,
 que per molt que vosté 'm digui
 jo á solas molt mes m' he dit.

MA. Basta Arturo, que obligantme
 tals paraulas á senti,
 del cristall de la meva obra
 ab son alé entela 'l brill
 y no es de tal transparencia
 que tan en puga sufri.

AR. Mariano, tanta modestia
 d' humillar m' acaba, aquí
 no n' hi há, son estrangers
 los sentiments del seu pit.

- MA.** Per xó me 'n torno á montanya,
 qu' es del punt hont ells son fills.
 Son pobres flors trasplantadas
 qu' al sorti del seu pais
 han 'nat perdent son aroma
 y en aquí s' están morint.
 L' aire qu' allí las movia
 venia del cel, y aquí
 la admósfera está cubierta
 ab vapor de dols y crims.
 Dos dias hi há que la respiro
 y ab tan curt periodo he vist
 faltá en el amor dels pares
 al de esposas y marits;
 rendí culto al faust al lucso
 religió no hi há perill
 pus el Deu que aquí s' adora
 es el bou d' or dels antichs;
 Palau de nous sibaritas
 que en la molície vivint
 vagá pe 'ls nuvols somía
 desde 'l fanch d' or del seu llit.
 Y aixó 'l vulgo ho anomena
 civilissació y se 'n riu
 cuan se digna visitarne
 nostres llars de sóta 'ls pins
 del tirabou y sardana
 porque acompanya ab cántichs
 religiosos el pagés
 aquells balls ridículs, ruíns,
 y la civilissació avansa
 y roda 'l món, y entre mitj
 roda la imaginació
 del home d' avuy febril,
 que entre mitj de mil plahers
 que gosa ab un goitj, sufrint,
 en busca un sense sabero
 que al buscarlo en va fugint
 y aquet goitj es la sardana
 que balla el pagés tranquil.
- AR.** Ara si 'l conech Mariano,
 y si 'm dè's el nom d' amich,
 per molt felis em tindria.
- MA.** Cuan l' hi negat y en á qui?
- AR.** Respondrá ab mes elocuencia
 que jo, aquet bras ferit.
- MA.** Ell ja no 'm causa dolor,
 y á n' á vosté encara sí.

(Surt Mus de la casa.)

- AR. Com podrè jamay pagarli...
 MUS. Vols café? Ja no n' hi ha.
 MA. Si. Si volgués acompanyarme...
 AR. Ja n' hi prés, mes per xo vinch...

ECENA VIII.

MUS, luego ALFREDO.

- MUS. No sè 'l que li passa al noy;
 cada dia 'l veig mes trist;
 está 'l mateix que las violas
 que 'm va fè portá d' allí;
 allí ell alegre, ellas guapas,
 en aquí tots ensopits;
 ja vaig di que trasplantantlas
 no fora estrany el morir.
 Y á 'n ell vaig dirli: Mariano,
 vás á un punt de mals esprits,
 qu' esmorsan l' hora que dinas,
 dinan l' hora d' aná al llit,
 es despertan cuan tu dinas,
 y fan nit del demati.
 Van dins de casa ab fandillas,
 llensan al neixe als seus fills,
 portan els gossos ab cotxe
 y ara 'ls casan els civils...
 una cosa fan tant sols
 qu' es l' únich que fan bonich,
 que no dorman ab la dona;
 ab aixó vènen ab mí.

(Surt Alfredo de la casa.)

- AL. Avuy no surto de penas;
 gracias á Deu que n' he eixit.
 Ves, férme juga á manilla
 sens saberne; jo he dit si,
 per sortir d' aquell apuro.
 MUS. Hont vá?
 AL. Apropósit, qué has dit,
 qu' en Mariano 'l 'bía mort?
 MUS. Y encara li torno á di.
 AL. Pero si 'l cabo de veurer
 el mateix que tu y jo viu.
 MUS. Parla de broma ó de veras?
 AL. Et torno á dí qu que l' hi vist.
 MUS. Ja veurá, tot seguit torno.
 AL. No te 'n vagis, no.

- Mus. Es bonich!
Home, si ha mort als meus brassos,
devant de molts; es á dí,
jo li aguantaba 'l cap.
- AL. Que 'm prens per un maniqui?
- Mus. Cuan 'm digui qu' es aixó
li respondré.
- AL. No t' hi dit
qu' ara l' acabo de veure?
que hi he parlat?
- Mus. Ab ell?
- AL. Si.
- Mus. Si ?.. fássis da una mirada;
vosté no está bo.
- AL. Que dius?
- Mus. Hi ha parlat?
- AL. Si.
- Mus. Ab ell?
ab 'l crestat?
- AL. Si, home, si.
Com s' entèn ab el crestat?
- Mus. De que parlem?
- AL. No m' has dit
que 'n Mariano ha mort l' Arturo?
(Mus figura que toca la guitarra.)
Vols di qu' es mentida?
- Mus. Si.
Jo li he dit qu' en Mariano
estaba ferit á dins,
y que si arriba á sè 'l tiro...
Com l' altre.
- AL. Com l' altre, si.
- Mus. Bé, com l' altre 'l del Arturo.
- Mus. El del crestat.
- AL. Donchs així
no ho deyas pe 'l desafio?
- Mus. (¡Tambè ó sap!)

ESCENA IX.

Mateixos, LLOP.

- LLO. (Furiós.)
Ah, es aquí?
me 'n alegro, trihi armas,
- AL. Perque?
- LLO. Trihi armas li dich.
De mí may ningú se 'n burla
Que vol vosté? (á Mus.)

- A n' aquí
hi está de més.
- MUS. Es que...
- LLO. Fora!
- MUS. (Donemli aquet gust, fugim.)
(Se 'n va á la casa.)
- AL. (Ja morirè 'd' un ó altre.)
- LLO. Que no sab que fétas tinch
set campanyas? Digui, calli.
Pot avisá als seus padrins:
trihi sabre, punyal, pistola,
canó, obús, polvori,
máquina infernal, dimonis
que se l' enduguessin viu.
- AL. Pero si no 'n sè á manilla.
- LLO. Y encara m' ho gosa á di?
mico vestit de senyo?
Que per ventura li he dit
que m' agafès per company?
- AL. Algú ho habia de sér.
- LLO. Si?
- Vágissen del meu devant, (va per fugir.)
pero no, no 's mogui.
- AL. En fin,
quant li he fet perdrer?
- LLO. Sis rals.
- AL. Y per sis rals fá aquets crits?
- LLO. No está pels sis rals, está
que 'n podia guanyá altres sis.
- AL. Tingui, sis y sis, fan dotse;
aixó es columnari.
- LLO. Així
li tinch de torná dos cuantos.
Tingui.
- AL. No son bons.
- LLO. Que diu!
El mesobè me 'ls ha dat.
Ja veurá, donchs vingui ab mi.
- AL. Home, tinch feina.
- LLO. Que feina!..
- AL. No m' agafi... sent?
- LLO. A dins. (*Enduentsel.*)

ESCENA X.

ELVIRA, luego MARIA no ELENA.

- EL. Milló, ara estich segura.
Avans de que torni, tinch

prou temps per veure en Mariano,
que li he fet dí que sortís.

Si 'l veig avans que la Elena
la victoria hi conseguit,

que á pesar de tot m' estima;
m' ho ha mostrat vegadas mil.

Las armas del coquetisme-

qu' hasta ara tan bè hi blandit,
per postrimera vegada

avuy las tinch de cenyi.

Mes ay, que ja 'l coquetisme

de mon cor sento fuir,

tal com fuig la nuvolada

al calor del sol cuan ix,

y 'l buit que en son lloch hi déixa

apenas pot engloti

l' amor inmens que 'm devóra,

la passio qu' estich sentint.

(Surt Mariano de la casa y pel fondo Elena, Elvira
es posa á culli flors.)

MA. (Diu que 'm vol veure... no en balde
m' haurá cridat.)

EL. Allí está.

ELE. (Elvira!)

EL. (Elena!)

ELE. (Ell!)

MA. Per quina casualitat?...

EL. Jo m' estava cullint flors... (turbada)

MA. Y vosté?

ELE. Jo?... paseijant.

EL. Em vol ajudá, Mariano?.

MA. Prou.

EL. (Comensi 'l combat.)

Ay! miri quin pensament;

cúllimel.

MA (Vol y no pot.)

Vatua 'l bras!

Vegi si pot vosté, Elena.

ELE. Quin es?

MA. Aquet... Ah ja já!

(ab passió y posantsel á un trau.)

ELE. Es hermós; tinguí.

MA. En el cor.

EL. (Es per mi?)

ELE. (Indiferenta.)

(Per qui será?)

EL. Potsè no endevinaria
per qui faig ara aquet ram?

- MA. No es tant fàcil el respondre,
el podria fè per tants...
- EL. (Que voldrà dir.)
- ELE. (No comprench.)
- EL. És molt fàcil acertá (*ab intencio.*)
Vol aguantá aquesta rosa?
- MA. Ab molt gust.
- ELE. (Oh!)
- EL. (Ja he guanyat.)
- MA. (*à Elena.*)
Pot fè 'l favor de guardarla?
A mi se 'm pot desfullá.
- EL. (Oh!)
- ELE. Pero...
- MA. Pot colocala
en el vestit.
- EL. (*Deixa caure 'l ram.*)
(L' hi ha dat!)
- MA. Hi sentan tant bè las rosas
á demunt d' un vestit blanch!
Noes vritat Elvira, que...
Y donchs, que ja no fá 'l ram?
(*à Elvira.*)
- Que miro! las violetas
per terra! Pues que no sab
qu' es la flor de la innocencia?
y el lliri la castidad!..
Llensa las flors virtuosas
Elvira?..
- Pero que fá? (*A Elena.*)
Li dono á guardá una rosa
que encara no ha colocat...
- EL. Mariano, es una imprudencia...
- MA. Imprudencia, ho pot di alt.
—Recordo d' una vegada,
y aquesta la vaig enviá
jo mateix, era una rosa,
hasta mes bella si cab,
la senyoreta, mes... jove...
era 'l vestit molt mes blanch.
pues aquet tè algun adorno
y aquell no 'n tenia cap.
L' encárrech que vaig envíarli,
era al qu' ara faig igual;
sols qu' ella debia guardarlo
y ab vosté es sols voluntat.
Al poch rato de donada
casualment vaig entrá,

cuan alegres rissotadas
 em váren fé aixecá 'l cap.
 Un jove elegant tenia
 agafada per la má
 á n' aquella senyoreta, (*ab intenció,*)
 Vull dí... la del vestit blanch.
 Baixá 'l cap y senti al cor
 un cop cruel, vá sé igual;
 mil fullas vaig veure en terra
 d' aquell botó desfullat
 que més que fullas, del cor
 debian sèr gotas de sanch,
 pues sols á la meva mare
 podia més estimar.

EL.

Mariano...

MA.

Ah, no, no!

la neña era original,
 per axò 'l mateix amor
 em vá jurá l' endemá.
 Després, sens sabé 'l motiu
 ni res mes habé mediat,
 em volguè posá en ridícul
 y la honra arrosegar
 de una, que al costat d' ella
 es com un roch y un diamant.
 Pero Deu que sempre vetlla
 per la inocencia, ofegá
 vá volé la leal empresa
 d' aquella del vestit blanch.
 Y ho creurian que ni aixis
 ha pogut escarmentá?
 qu' encara vol enganyarme?
 Poro jo no m' he venjât,
 y no 's pensin, que podria,
 y tant' qu' encara no fá
 vint y cuatra horas que 'l jove
 per quí vaig sé desbancat,
 sortia de matinada...

EL.

¡Mariano!

ELE.

(¡Oh!)

MA.

Per un cercat

del jardí de casa seva
 ab una escala á la má
 y sénto que no recordo
 lo seu nom.

(*A Elvira.*) Pero que fá?
 li dono á guardá una rosa
 qu' encara no ha colocat!

Colóquili veste, Elvira,
á n' el lloch ahont está
aquel pensament.

(*Agafa la rosa de Elena y la dona á Elvira que no
la pren.*)

ELE. Mariano!

EL. No.

MA. Ja 'm recorda, 's diu...

EL. } Ah!

ELE. }

(*Elvira pren ab rapidés la rosa de Mariano y co-
mensa á colocarla á Elvira.*)

MA. Ja m' ha fujit; això sí,
es un nom endiablát.

EL. (Que bè 's venja!)

MA. Que bè hi sentan

á demunt d' un vestit blanch!

Pero no sè aquesta noya

lo que pensa á la vritat;

lo millor fóra casarse

ab aquell jove elegant.

Jo, á lo menes, ho faria.

No 'ls he sembla? Ah, já está?

No es vritat que sent hermosas

ressaltan molt sobre 'l blanch?

EL. (Per Deu, Mariano!

MA. Oh!... plora,

Elvira, vosté?... Es vritat

que plors causa la conducta

de la nena original.

EL. Elena...

MA. Ja se 'n vá, Elvira?

EL. Mariano. que Deu li pach. (*Se'n vá*)

ELE. Pobre Elvira!

MA. (Veig que aquí

cruel com ell's m' estich tornant.)

ESCENA XI.

MARIANO, ELENA, luego MUS.

ELE. Oh! n' ha fet massa, Mariano.

MA. Elena m' ha fet molt mal.

ELE. Y cregui que avuy l' estima
com mes no 's pot estimá.

MA. Ho dupto tot avuy d' ella
y en que fòs, ja fóra tart;
avuy sento un altre amor
sino mes ardent, mes gran.

ELE. Mariano!

MA. Si, si, Elena,

ja fá temps qu' estich buscant
un noble cor que 'm comprenga
sens may haberlo trobat,
y avuy que la Providencia
me 'l mostra, estesa la má,
vosté ab 'l seu bras l' aparta
com si fòs un apestát.

ELE. Mariano!

MA. Oh, perque, Elena,
no escolta ma veu?

ELE. Ja may.

Admetre jo 'l seu amor
sent de l' altre cruel fiscal,
demostraria interés
lo qu' es generositat.
Si vosté espontáneament
me l' haguès brindat avans,
m' hauria fet molt felissa;
pero ara, Mariano es tart.
Las paraulas que vaig dirli
á n' el ball, han aixecat
entre 'ls dos una barrera
impossible de saltar.

MA. Llavors no 'm queda esperansa,
ni una promesa, ni...

ELE. Cap.

Sois l' amor d' una germana,
Mariano, li puch brindá.
Cumpleixo ab el meu deber.

MA. Si ab lo que fá está negant,
la confessió qu' en mal hora
em vá fé ahí. Oh! no ha estimat
qui ab aquesta sanch freda
tal combat pot suportár.

ELE. Que no hi estimat!

MA. Elena!

ELE. Diu que jo no hi estimat!
Negui á la terra sons fruits
al sol els seus propis raigs
y hasta 'l seu mateix amor
que en aquí posa tan alt,
pero no negui á l' Elena
el seu, inmens, noble, gran.

MA. Qui á nostra ditxa s' oposa,
Elena, si aixó es vritat?

ELE. De la regió del deber
las murallas de diamant.

MA. Ningú sab...

ELE. Vosté delira.

No ho sè jo? vosté no ho sab?
 Per nosaltres, som nosaltres
 los mes jelosos fiscals.
 Podem, comesa una falta,
 sér d' un jutje perdonats;
 pero á nosaltres, nosaltres
 no ens ho perdonem may.
 Una mala acció comesa,
 envolta en el vel mes gran,
 que ningú n' ha hagut esment,
 que ningú ha vist, ningú sab,
 sempre á nosaltres, nosaltres
 ens la mostrem ab la má,
 y no un dia ni dos,
 y no un any ni dos anys,
 sino sempre... no ho sent? sempre,
 y tal volta al devallar
 á la fossa, demunt d' ella
 ens assentèm explicant
 la nostra propia sortida
 al supremo tribunal,
 per presentarse en un sol
 acusador y acusat.
 Adios.

MA. Escolti. Malhaja
 lo dia que vaig ser nat.
 Perque vaig deixá á montanya?
 Allí al menos sens pensár
 no seria el que aquí...

Mus. *(Que ha surtit de la casa menjant pinyons.)*
 Un tonto. *(Mariano se 'l mirá.)*
 Vols pinyons? Ja hi has pensat
 ab allo que sempre 't deya?
 Las donas son mal bestia
 y que 't farán tornár ximple
 que no te 'n adonarás.

MA. Bè, bè, calla y deixam, Mus

Mus. No son com las d' allí dalt!
 Mira que jo las conech!
 ja sabs que hi estat dos anys;
 hereu, la saben mol llargá,
 y aquesta t' amarrará.

MA. *(Alegre.)*
 Que vols di?

Mus. Qu' estich segú
 de que t' hi aparellarás

MA. Si fós cert...

Mus. A mi m' ho sembla;
 bè, per xò Deu nos en guart.

MA. No tinguis pó que resulti;
jo t' ho asseguro.

MUS. Veyam.

MA. Aquesta no es com las altras.

MUS. (Vaya una casualitat.)

MA. Y 't diré, perque 't convensis,
que no 'm vol, que ho ha dit clá.

MUS. Veig que beus molt á galet
per haber passat tants anys
dessota la parra grossa,
estudia que estudiarás.

MA. Et dich que no la coneixes.

MUS. No, ni ganas, perque cuan
em recordo de la méva
las sanchs se 'm pujan al cap.
Embusteras!.. res en ellas
hi há res que cosa val,
tot en ellas es infamia,
en ellas tot vil y baix,
y tot en ellas mentida,
y res en ellas vritat.

MA. Es á dí que per tu totas...

MUS. Si, ja las hi pots ficá.

y que fugi la que pugui.

MA. Sempre serás un tabal.

Ves si ha vingut el correu
y vina á dirrho aviat.

(Mariano vá á anarsen per 'l esquerra y Mus el detura.)

MUS. Si á la fi vols ferho... (Acostansi)
enterat.

Mirat que jo 'm vaig pensá
menjá llús y vaig tragarme
un llubarro com el bras.

(Mariano se 'l mira y se 'n vá per la esquerra.)

Ja t' ho dich... calcula...

(per la música) ola!.

ja ván cap á l' envelat. (se 'n vá pe 'l fondo.)

(Torna la música que 's fica á dins del ball y luego fins al fi van entrant parejas. Joves á la entrada.)

ESCENA XII.

Surten de la casa ALMIRALL, ALFREDO, D. LLOP y altres joves y per la piassa es pasejan pajesos y noys que s' acostan al grupo. Alfredo surt ab una carta á la mà y dú á l' esquena un llebrero molt gros que diu «animal.» Don LLOP ab una ampolla y una copa. Tots surten rient per lo llebrero.

AL. Vaja, no estich per mes bromas.

(Quina carbassa m' ha dat
diu que no la veuré mes.)

- ALM. Home, ara ja han fet las paus.
 LLO. Un altre copa.
 AL. No 'm taqui.
 LLO. Que vá mudat?
 MAG. (*llegint.*) Animal.
 AL. (Quina carbassa mes seca
 y qu' ho diu d' alló mes clá.)
 Be. de que riuhem?
 LLO. (*dantli una copa y volent abocá.*)
 No para?
 AL. No senyó, no vuy pará.
 LLO. Llavors t' hí tiro per sobre.
 ALM. Home para.
 AL. Endevant,
 parèm. (*para la copa y Llop t' ompla.*)
 No sè de que riuhem.
 Be, pero que hi há?
 (*Un home del poble llegeix.*)
 HOME. Animal.
 AL. (*girantse.*)
 Que m' ho diu á mi?... que diu?
 (*Molta risa.*)
 Animal! (*Tres ó quatre detrás.*)
 AL. (*Girantse ràpidament.*)
 Ja hi acabat
 la paciència y m' insultan
 perque no 'm coneixen.
 TOTS. Ja! ja! ja!
 AL. Tinguès aquí la escopeta...
 (*Senyo Pau surtint de la casa.*)
 PAU. Be qu' es aixó?
 AL. Senyó Pau.
 el qu' es jo no vinch may mes.
 PAU. Ja 'l tornan á fè enfadá?
 LLO. (*ap. á Magí.*)
 Y el nunci, Magí?
 MAG. Ja vè.
 AL. Es bó.
 LLO. (*Alló será grás.*)
 AL. (Oh, y no sè; tots em senyalan?
 Aixó es que tots ja sabrán
 queportu els papers ab regla.) (*Per la carta.*)
 PAU. Te raho, qui 'l ha enflocat?
 AL. Que vol dir?
 PAU. Jiris. (*D. Pau li treu 'l papé.*)
 AL. Be, qu' es?
 PAU. Qui ho ha fet aixó?
 AL. (*Llegint.*)
 Animal.

Ara comprench perque ho déyan.

Aixó vusté m' ho ha posat. (A D. Llop.)

LLO. Yo? que m' explica en á mi?

(Surt el nunci y toca.)

AL. Ola!

PAU. Escoltem, que dirá, (tots escoltan al nunci.

NUN. Cualsevol que per la vila

ó per 'quets boscos y camps

trobés un jove molt curro

ab una escopeta al bras

qu' es el marqués de las pansas

que s' ha perdut pe 'ls voltans,

que 'l portir á cal mesobè

de l' hisenda de D. Juan

que s' els dará mitja pela

de trovas. (Vase.)

(Molta risa.)

AL. (Volentse tirá sobre 'l nunci.)

Tú, mal carat!

LLO. (Agafantlo.)

Home, que fá?

AL. Aqueixa burla

no pot quedá aixis.

ALM. Veurás.

AL. (Volent despendres de Almirall.)

Se 'n recordarà.

ALM. Pero home...

LLO. Deixeulo, deixeulo aná.

(Almirall ho fá.)

AL. (Accostantse á D. Pau.)

Aguanteume sino 'm perdo.

PAU. Y que 'n te la culpa acás

el nunci?

AL. Una ofensa aixís

tant sols es pot rentá ab sanch;

ves si es veu aixó á Paris.

Siguès enemich leal

el que ho ha fet, ho diría,

pero cá...

LLO. Be que farà

si l' hi dich qu' hi sigut jo?

Com que no arribaba may...

feu favors á burros.

AL. Vehuen?

Vamos no l' haig de matá?

LLO. Y matim d' una vegada.

AL. Armas.

LLO. Pistola.

AL. Ah ja!

- LLO. Distancia.
- AL. Cuatre mil metros. (*Tots riuhen.*)
- LLO. Qué!
- AL. No 'l vuy assessiná.
- LLO. Hora?
- AL. A las deu del vespre.
- LLO. Bè, que s' está burlant?
- AL. Que l' hi valdrian distancias
si siguès cap mica clá?
Testimonis?
- LLO. (*Declamant.*)
Entre els dos
CREO NO HABRÁ FELONÍA,
Y POR MI PARTE DIRIA
QUE EL MEJOR TESTIGO ES DIOS. (*Risa general.*)
- AL. Vusté crech qu' es el qu' es burla.
- PAU Y DEMES. Vaya fuera.
- AL. No, no, cá!
- Y l' honor? no, de cap modo
que yo no soch cap cobart.
(*Surt l' ajuntament foro dreta y entra al embelat.*)
- ALM. L' ajuntament!... Au, á dins
y desseguit cap al ball.
(*Tots entran y fan entrar per forsa á Alfredo que
forceija per no entrar.*)
(*Es queda el senyor Pau que Magi el detura.*)
- MAG. Senyó Pau, la senyoreta
s' en ha anat ab el faelon
acompanyantla la Tuyas
y el senyó Francesch.
- PAU. Ahont?
- MAG. A Barcelona.
- PAU. Que dius?
- MAG. M' ha dit que fins que no fos
lluny d' aquí res li dignès,
y á mes m' ha donat aixó,
(*L' hi dona un pape.*)
y aquesta per en Mariano
la daré á n' en Mus. (*Se 'n vá.*)
- PAU. (*Llegint.*)
Bo.
que es estrany... y ha resolt diu
anarsen á casa... es molt,
demá al mati eos ennirem
y veurém lo qu' es aixó. (*Entra.*)

ESCENA XIII.

MUS, MARIANO, luego ENRICH.

MUS. Ja tenim las violas mortas;

las vas volgué trasplantá.

MA. Al fi han mort?

Mus. Tant que ta mare
las estimaba. (Se 'n vá.)

MA. About vas?

Mus. A du aquesta al mesobè.
Aquet papè me l' ha dat
en Magi. (L' hi dona y se 'n vá.)

MA. Es de l' Elvira.

Llegim... veyam que voldrà. (Llegint.)

Mariano, lluny del recel
qu' aquest mon fatal m' inspira,
avuy tinch sols una mira
y aquesta mira es el cel;
y la falta que el meu front
du escrita, tè una disculpa;
del que hi fet, en te la culpa
la educació del gran mon.

Ara tant sols d' un cort gran
perdó un ofensor demana,
desde avuy te una germana
en el convent de san Juan...

Pobre flor que trasplantada (Declamant.)

del erm inmens del gran mon
t' has mustigat al trobarte
regada ab sabia del cor;

jo 't perdono, y si algun dia
se secan mas ilusions,

mon bajèll donará fondo
prop teu en el mateix port.

Obrim la de l' Ampurdá;
hostia negra... que vol di?

Perqué tremolo?... que acás
no hi há allí la tia Arcisa?

no hi há l' Eusebio?... en Maciá?

Los ulls es negan á veurer...

y á obrirla 's negan las mans...

Avuy han mort las violas... (Obra la carta.)

Mare del meu cor!...

(Després d' un moment de mirá la carta.)

Ay!... ay!... (Pausa.)

Morta!... mare mia! morta!...

Ni 'ls ulls li he pogut tancár!...

(Cau un objecte pesant á terra.)

Que será aixó? Algun recort
que á n' al seu fill haurá enviat.

(Lo desembolica.) Una creu de María Lluisa!

Y en aquí miro grabat (Sorpres.)

un nom. Elena! oh! Elena!

que diu la carta? veyam. (*Llegint.*)

«Ja hi arribat, Mariano,
á passá dels setanta anys,
y cuan es tè una caiguda
tal com la que jo he donat,
per molt que no ho diga el metje,
em veig la mort al devant. (*Pausa.*)

Vaig volé correr per rebre
la carta que 'm vés enviá,
y vaig caure de ple á ple
al sortí de l' era gran.
Hasta per mi assassinada!
em sento que 'm bull lo cap. (*Torna á llegir.*)

Dech demanarte perdó
per no haberte dit avans
que al morir ton pare pres
á Madrit, em vá doná
aquesta creu que t' envío
y que tinch fa divuit anys,
dient qu' ab ella 's busqués
á casa d' un oficial
de cassadors, una noya
que en la acció que 's vá doná
á Vicálvaro, reculli,
filla d' un pobre soldat;
y que si sent gran reunia
virtut... que al darli la ma
d' espos, posabas el sello
á un contracte d' amistat.

Jo, jelsa del amor
del meu fill, vareig callar,
y avuy aprop de la fossa
te la remeto, pregant
que si la trobas, t' estimi
com sempre jo t' hí estimat.
Posdata: avuy á las deu
ha mort ta mare. Maciá.»

(*Pausa. Durant la cual Mariano plora.*)

Hermosa creu de victoria,
flor de ferro, que sols naix
en los camps de la batalla
regada per roja sanch.

Lenitiu de la mia pena,
deixa que 't coloqui avans
sobre mon cor, pues reunidas
em semblará qu' estarán
las ánimas dels meus pares
junt ab l' amor que ara hi naix.

(*Surt Enrich molt trist y ab una curta á la ma.*)

- Enrich! germá meu! (*L' abraça.*)
 EN. Mariano! (*Mariano plora.*)
 que téns? (*Mariano li dona la carta.*)
 Dia desgracial. (*Escapantli 'l plor.*)
 Era una santa y las santas
 al morir no 's ploran may...
 No aumentis la pena mia
 si es que mes pot aumentár.
 MA. Has rebut la carta?
 EN. Si;
 ja per mi tó s' ha acabat.
 Fills envia avuy la patria
 á l' América á lluytar;
 fácil fossa 's trobá á América,
 á l' América me 'n vaig.
 MA. Tú?... y si jo sigües un dia
 felis?
 EN. Jo no ho puch ser may.
 MA. Es di que 't negan t' aymada?
 Digam quies; pregaré tant
 que á no tenir cor de ferro
 et jur que te l' han de dár.
 Ets pobre? jo tinch riquesas,
 mes, molt mes del que pensar
 pots tu may, totas son tevas.
 Anem, anemla á buscá.
 EN. Es inútil, germá meu;
 el tresor qu' han demanat
 no es de faustosas riquesas
 la codiciada clau;
 es una prenda tan pobre
 que la tè un oscur soldat. (*Li dona la carta.*)
 Una creu de Maria Lluisa
 impossible de trobá.
 MA. Una creu de Maria Lluisa?
 (*Si... es ella... desgracial!...*)
 y no haberla coneguda
 cuan me la vá retratá!
 Com la flor de la inocencia
 pura... vá dí, sens igual,
 es hermosa, molt hermosa
 y no ho vaig endeviná...
 Qu' haig de fè? 'l cap se m' obra!
 Hi ha destino mes fatal?...
 La mort de la meva mare
 era poch pera malarm,
 la punyalada de gracia
 faltaba, y la rebo ja.)
 EN. Ja veus qu' aixó es impossible!

(Mariano pensa y lútxa interiorment.)

MA. Pero si l' estimo tant! (Ab arranque.)

EN. A qui?

MA. A la meua mare.
(No puch mes.)

EN. Pero que fas?

MA. (Las ideas se 'm confonen...)

Permetrè que 'l meu germá
qu' avans que jo la estimaba
y que á mi m' estima tant,
avuy perdí amor y ditxa?..
Y no la perdó jo acás?

(Pensatiu per lo que li ha dit Enrich.)

Fills envia avuy la patria

á l' América á lluytar,

fácil fossa 's troba á América;

á l' América me 'n vaig....)

Tè. (Li dona la creu.)

EN. La creu!

MA. Y si 't demanan

datos, aquí 'n trobarás.

(Li dona la carta de sa mare.)

EN. Pero Mariano...

MA. Silenci!...

Vès, vès, ja vindrè aviat.

(Enrich entra á la casa.)

Adios, dias de ventura,

somnis d' amor, adeu siau,

desvanescuts com fumera

sobre 'l llit del desengany.

Passau, passau voluptuosas

imatjes del bè, y deixau

tant sols per amortallarme

vostres mantos de vestals....

Ay! 'l cap se m' obra!

ESCENA XIV.

MARIANO, MUS, luego ENRICH, ELENA y després D. PAU.

(Rompe l' orquesta ab un vals. Molt piano.)

MUS. Noy.

Mariano!

MA. Qui 'm crida? qu' hi ha?

MUS. Que tens?

MA. Qui ets?

MUS. Tórna en tu.

(Surten de la casa cap al envelat Alfredo y demes
joves ab senyoretas.)

MA. Veus? No veus com van passant?

en allí está la dita,
l' amor, la felicitat;
tu no sabs qu' es el gran mon
ni podrás compendreu may.

MUS. Torna en tu.

MA. No veus las violas
que vares dú d' allí dalt?
Pobres violas! arrancadas
del bosch que vida 'ls vá dá,
aquí perden son aroma
y es van morint y assecant.
Jo també, flor trasplantada
del mateix lloch hont han nat,
com ellas, y 'l mateix qu' ellas
morint y assecantme vaig.

MUS. Mariano....

MA. No sents la mare?

MUS. Noy!..

MA. Que 'm senyala ab la má?

Una creu. si, si... es d' ella...

(Surten Enrich y Elena.)

Si, d' ella... (veyenla.)

Ah, ah! allí están...

EN.

(Danli la creu.)

Tè, que jo no puch admetre
tal sacrifici.

MA. Que hi há?

ELE. Mariano, já puch sér séva.

MA. Méva?.. no.

EN. Tot m' ho ha explicat.

ELE. Pensi ab el prech dels que moren.

(Mariano descansa ab Mus.)

EN. Ab ta mare.

MA. Es veritat...

La mare... si, allí la miro,
la miro estesas las mans,
fill meu 'm crida plorosa,
mare méva! Ja, ja, ja!

(Carcajada.)

PAU.

(Surtint.) Que tè?

EN. Corri, D. Pau, corri.

PAU. S' ha locat!..

MA. Ja, ja, ja!

EN. Flor boscana trasplantada

(Sentenciòs y dominant.)

l' hálit del mon t' ha assecat.

OBRAS DEL MISMO AUTOR.

Las Reliquias de una mare.	3	actos.
Un Gefe de la Coronela.	3	»
Lo Gat de mar.	4	»
La Casa Pairal. (1)	3	»
Lo Pagés de l' Ampurdá.. . . .	3	»
La perla de Badalona.	1	»
Celos de un rey.	1	»
Peró.	1	»
Aucells d' América.. . . .	1	»
Lluch Llach. Zarzuela.	2	»
Catalans á Orient.. . . . »	2	»

(1) En Colaboracion con D. S. Molét.